

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Ugnės Buzaitės

V kurso, darbo ir socialinės teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Nepriekaištingos reputacijos reikalavimai valstybės tarnyboje

The Requirements for an Impeccable Reputation in Public Service

Vadovė: Prof. dr. Daiva Petrylaitė

Recenzentas: Lekt. Arūnas Šuminas

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe yra analizuojamas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, stojant į valstybės tarnybą, jo neatitikimo aspektas, kaip būtinojo norint, tiek kandidatuoti į valstybės tarnautojo pareigas, tiek išlaikyti valstybės tarnautojo statusą einant pareigas. Didelis dėmesys skiriamas nepriekaištingos reputacijos reikalavimo turinio reglamentavimui skirtinguose Lietuvos Respublikos įstatymuose, pritaikytuose valstybės tarnautojams pagal jų pareigų specifiką bei išaiškinimui Lietuvos Respublikos teismų praktikoje.

Pagrindiniai žodžiai: nepriekaištinga reputacija, valstybės tarnautojo statusas, valstybės pareigūnas, statutinis valstybės tarnautojas, lojalumas valstybei, valstybės tarnyba.

This paper analyses the requirement of impeccable reputation for entry into the public service, and the aspect of its non-compliance as a prerequisite for both candidacy and retention as a public servant in the public service. Considerable attention is paid to the regulation of the content of the requirement of impeccable reputation in different laws of the Republic of Lithuania, adapted to civil servants according to the specifics of their duties, and to the clarification in the case law of the Republic of Lithuania.

Key words: impeccable reputation, public servant, public official, statutory public servant, loyalty to the state, public service.

TURINYS

IVADAS	4
1. VALSTYBĖS TARNYBOS SAMPRATA	6
2. NEPRIEKAIŠTINGOS REPUTACIJOS REIKALAVIMAS	16
2.1. Nepriekaištingos reputacijos sąvoka	17
2.2. Nepriekaištinga reputacija – būtinoji sąlyga.....	20
2.3. Nepriekaištinga reputacija statutinėje tarnyboje.....	28
2.4. Valstybės pareigūnai	33
3. NEPRIEKAIŠTINGOS REPUTACIJOS KRITERIJŲ TEISINIO REGULIAVIMO ASPEKTAI.....	40
3.1. Nusikalstamos veikos padarymas	41
3.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės.....	46
3.3. Atleidimas arba pašalinimas iš darbo ar pareigų	49
3.4. Dalyvavimas uždraustoje organizacijoje	59
IŠVADOS	64
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	65
SANTRAUKA	72
SUMMARY	73

IVADAS

Temos aktualumas: Valstybės tarnautojai yra ypatinga socialinė kategorija, kurie vykdo viešąjį administravimą, ir tokiu būdu tiesiogiai prisideda prie valstybės aparato veikimo. Dėl šios priežasties asmenims, kandidatuojantiems į valstybės tarnautojus, yra taikomi kitokie reikalavimai nei kandidatuojant į pareigas, reglamentuojamas darbo sutarties. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra vienas iš reikalavimų, kuris taikomas tik kandidatams į valstybės tarnautojus. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimas garantuoja valstybės tarnautojų patikimumą ir lojalumą Lietuvos valstybei, stiprina visuomenės pasitikėjimą valstybės institucijomis, padeda išvengti korupcijos ir interesų konflikto. Taip pat nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra aktualus, tuo aspektu, kad valstybės tarnautojams yra taikomas visos tarnybos metu ir nepriekaištingos reputacijos praradimas, įstatymų leidėjo nustatytais pagrindais, gali turėti atitinkamas teises pasekmes.

Darbo tikslas: Pagrindinis šio magistro darbo tikslas yra atlikti nepriekaištingos reputacijos reikalavimų reikšmės ir taikymo valstybės tarnyboje teisinę analizę bei įvertinti nepriekaištingos reputacijos reikalavimo įtaką valstybės tarnyboje.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti, kokia yra valstybės tarnybos samprata Lietuvos Respublikos teisėje;
2. Apibrėžti nepriekaištingos reputacijos sąvoką ir subjektus;
3. Įvertinti, nepriekaištingos reputacijos reikalavimus, norint tapti valstybės tarnautoju;
4. Išanalizuoti Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme nurodytus nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindus.

Darbo objektas: Šio magistro darbo objektas yra Lietuvos Respublikos įstatymuose reglamentuojami nepriekaištingos reputacijos reikalavimai valstybės tarnyboje. Objektas bus atskleidžiamas analizuojant aktualią teismų praktiką bei atitinkamus įstatymus. Atkreiptinas dėmesys, jog darbe bus taikoma valstybės tarnautojo sąvoka pagal siaurąją valstybės tarnybos sampratą. Taip pat pažymėtina, kad bus analizuojami nepriekaištingos reputacijos reikalavimai, taikomi statutiniais valstybės tarnautojams ir valstybės pareigūnams.

Tyrimo metodai: Šiame darbe buvo naudojami šie metodai: lingvistinis, lyginamasis, loginis ir sisteminis dokumentų analizės. *Lingvistiniu metodu* buvo analizuojamos įstatymų normos, atskleidžiamas sąvokų turinys, reikšmė. *Lyginamasis metodas* buvo taikomas išskiriant pasikeitimus ir skirtumus skirtingose Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo redakcijų pateikiamose valstybės tarnybos sampratose ir išskiriant esančius skirtumus Valstybės tarnybos ir Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto nurodytose

būtinuosiuose ir specialiuosiuose reikalavimuose būsimiems valstybės tarnautojams. Be to, buvo lyginama, kaip Lietuvoje aiškinamas ir vartojamas nepriekaištingos reputacijos terminas, su jo atitikmenimis užsienio valstybių teisiniame reguliavime. *Loginis metodas* buvo pasitelktas sudarant apibendrinimus ir formuluojant darbo išvadas. *Sisteminis dokumentų analizės metodas* buvo naudotas analizuojant įstatymų leidėjo priimtus pagrindinius valstybės tarnybą reglamentuojančius įstatymus bei specialius įstatymus pritaikytus, valstybės tarnautojų kategorijoms pagal jų pareigų atlikimo specifiką, ir analizuojant šių įstatymų nepriekaištingos reputacijos reikalavimo turinius, kurie nurodo aplinkybes, kada asmuo nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos. Taip pat buvo naudojamas, aiškinant valstybės tarnautojų veiklą reglamentuojančių įstatymų normas, analizuojant kokius apribojimus, principus įtvirtina šios normos ir kokie reikalavimai yra keliami, asmenims stojantiems į valstybės tarnybą, ir kokie pagrindai yra laikomi atvejais, kada asmuo praranda nepriekaištingą reputaciją

Darbo originalumas: Šio darbo originalumas pasireiškia, tuo, jog iki šiol nebuvo darbo skirto išsamiam nepriekaištingos reputacijos reikalavimo nagrinėjimui neišskiriant karjeros valstybės tarnautojų, advokatų, notarų, teisėjų, prokurorų ar policijos pareigūnų, kaip pagrindinių nepriekaištingos reputacijos subjektų. Kaip antai, analizuojant tik statutinių valstybės tarnautojų ir valstybės pareigūnų kategorijas. Šiame darbe didesnis dėmesys buvo skirtas pačiam nepriekaištingos reputacijos reikalavimui, kuris yra būtinas, stojant į valstybės tarnybą. Taip pat nepriekaištingos reputacijos reikalavimo turinio išsamiam išanalizavimui, remiantis naujausia Lietuvos vyriausio administracinio teismo praktika ir oficialiąją konstitucine doktrina.

Šaltiniai: Šiame darbe svarbiausi šaltiniai yra pagrindiniai valstybės tarnybą reglamentuojantys įstatymai, aktuali ir naujausia Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, reikšmingus ir svarbius išaiškinimus suformavusi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficiali doktrina. Taip pat valstybės tarnybos instituto ir nepriekaištingos reputacijos sampratas atskleidžiantys leidiniai bei straipsniai.

1. VALSTYBĖS TARNYBOS SAMPRATA

Valstybės tarnyba yra kompleksinis teisės institutas, kuriam priklauso konstitucinė, administracinė ir, be jokios abejonės, darbo teisės normos. Kompleksiškumas susiformuoja dėl skirtingų teisės šakų taikymo šiame institute. Pirmoji – konstitucinė teisė, pasireiškianti per pareigą garantuoti viešąjį valdymą ir konstitucinių principų taikymą. Antroji teisės šaka – administracinė teisė. Jos normos taikomos, nes asmenys, einantys valstybės tarnautojo pareigas, vykdo viešojo administravimo veiklą valstybės (savivaldybės) institucijoje ar įstaigoje, kuri atlieka viešojo administravimo funkcijas ir yra apibrėžiamos Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme. Trečioji, darbo teisė – taikoma tiek, kiek nereglamentuoja specialūs valstybės tarnybos įstatymai. Su asmenimis nėra pasirašoma darbo sutartis pagal bendruosius darbo teisės įstatymus, bet šiuo atveju valstybė tampa darbdaviu, su kuriuo yra sudaroma specifinė sutartis (Tiažkijus, 2005, p. 125). Todėl autoriaus nuomonė, jog valstybės tarnybos institutas savo kompleksiškumu sudaro atskirą teisės šaką, kuri yra skirta, būtent, tarnybinei teisei. Šios šakos „sukūrimas“ reikalingas dėl valstybės tarnybos reglamentavimo įvairovės ir valstybės tarnautojų darbo specifikos, pavyzdžiui, kvalifikacijos, priėmimo procedūros. Tam įstatymų leidėjas sukūrė naujus teisės aktus valstybės tarnybos institutui, kad atsirastų aiškumas, išvengti spragų ir piktnaudžiavimo. Šie ypatumai leidžia preziumuoti, jog nauja teisės šaka buvo sukurta pagrįstai (Laurinavičius, 2003, p. 96-97). Apie valstybės tarnybos instituto egzistavimą patvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) 2024 m. lapkričio 28 d. nutarimas konstatuojantis, jog konstitucinis valstybės tarnybos institutas implikuoja tam tikrą hierarchinę valstybės tarnautojų sistemą ir diferencijuotus valstybės tarnautojams mokamų atlyginimų dydžius (Konstitucinio Teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nutarimas).

Kaip nurodo V. Tiažkijus valstybės tarnyba turi kelių teisės šakų atspindžius, bet labiausiai yra tapatinama su administracine teise ir, kad valstybės tarnyba yra vienas iš pagrindinių viešojo administravimo elementų ir yra toks svarbus, kad dažnai šios dvi sąvokos vartojamos kaip sinonimai (Tiažkijus, 2005, p. 126). Valstybės tarnyba ir viešasis administravimas yra valstybės administracijos valdymo aparato komponentai, kur valstybės tarnyba atlieka valstybės valdžios „aptarnavimo“ funkciją, o viešojo administravimo funkcija yra formuojamos politikos įgyvendinimo realizacija. Nors šios sudedamosios dalys yra labai glaudžiai susijusios, negalima jų tapatinti. Šiuo aspektu Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, jog reikalingas teisinis reguliavimas, norint įgyvendinti visų valstybės tarnybos sistemos institucijų, vykdančių viešąjį administravimą

ir užtikrinančių viešąjį interesą, tinkamą interakciją tarpusavyje. Tai aprėpia *inter alia* jų kompetencijos racionalų santykį, veiksmingumą, profesionalumą, jose dirbančių asmenų žinių, įgūdžių ir patirties perimamumą, taip pat veiklos, vykdančios valstybės funkcijas ir garantuojant viešąjį interesą, tęstinumą (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 33 straipsnio 1 dalis garantuoja asmenų teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą. Pažymėtina, kad valstybinė tarnyba yra konstitucinė sąvoka. Konstitucijoje vartojama sąvoka „valstybės (valstybinė) tarnyba“ savo turiniu yra tapati sąvokai „viešojo tarnyba“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstitucijoje valstybės (valstybinė) tarnyba *expressis verbis* minima ne tik 33 straipsnio 1 dalyje, bet ir 141 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad asmenys, atliekantys tikrąją karo arba alternatyviąją tarnybą, taip pat neišėję į atsargą krašto apsaugos sistemos, policijos ir vidaus tarnybos karininkai, puskarininkiai ir liktiniai, kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokami pareigūnai negali būti Seimo nariais ir savivaldybių tarybų nariais ir negali užimti renkamų ar skiriamų pareigų civilinėje valstybinėje tarnyboje, dalyvauti politinių partijų ir politinių organizacijų veikloje (Konstitucinio Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutarimas).

Konstitucijoje yra įtvirtinta valstybės tarnybos samprata, kuri yra neatskiriama susijusi su valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, paskirtimi užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. Šiame kontekste Konstitucija nesudaro prielaidų visus asmenis, kurie dirba valstybės ar savivaldybių institucijose ar kurių veikla yra atlyginama iš valstybės (savivaldybių) biudžeto, traktuoti vien tuo pagrindu, kad jie dirba minėtose institucijose arba, jog jų veikla yra atlyginama iš valstybės (savivaldybių) biudžeto (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad Konstitucijoje įtvirtintos valstybės tarnybos esminis bruožas tas, jog ji suvokiama kaip tarnyba Lietuvos valstybei ir pilietinei Tautai, t. y. kaip valstybės ir asmenų, kuriems pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas užtikrinant viešojo administravimo vykdymą ir viešųjų paslaugų teikimą, kad būtų garantuotas visos valstybinės bendruomenės – pilietinės Tautos viešasis interesas, santykių sistema (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Formuluodamas konstitucinę valstybės tarnybos sampratą Konstitucinis Teismas aiškino konstitucinio teisinės valstybės principo ir Konstitucijoje įtvirtintos teisinės valstybės sampratos kontekste. Be to, jis rėmėsi konstituciniu teisingumo ir socialinės darnos imperatyvu, pilietinės visuomenės siekiu, konstituciniu atsakingo valdymo principu

taip pat kitokiais Konstitucijoje įtvirtintais principais, kaip antai: Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika, Lietuvos valstybę kuria Tauta, valdžios galias riboja Konstitucija, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, žmogaus teisių ir laisvių prigimtinio pobūdžio pripažinimas (Striuogienė, 2013, p. 258).

Išsamiau nagrinėjant valstybės tarnybos sampratą, pirmiausia reikia akcentuoti, jog skirtingų mokslinių šakų literatūroje nėra suvienodintos ar bendros valstybės tarnybos sampratos. Pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis valstybės tarnybą – Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (toliau – Valstybės tarnybos įstatymas) (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 2025). Tai įstatymas reguliuojantis valstybės tarnybos instituto veikimą, tačiau jis nenurodo tikslios valstybės tarnybos sampratos. Pabrėžtina, jog sampratos nebeliko nuo 2024 m. sausio 1d. įsigaliojus naujai Valstybės tarnybos įstatymo redakcijai. Nuo 2000 m. rugpjūčio 29 d. iki 2023 m. gruodžio 31 d. visos buvusios Valstybės tarnybos įstatymo redakcijos turėjo valstybės tarnybos sampratą apibrėžiantį straipsnį.

Plačiau panagrinėkime iki 2024 m. galiojusių Valstybės tarnybos įstatymų redakcijų pateikiamas valstybės tarnybos sampratas. Pirmoji samprata (2000 m. rugpjūčio 29d. įstatymo redakcija) valstybės tarnybą aiškino kaip teisinių santykių tarnyboje visumą, reglamentuojama valstybės teisės aktais, nustatančiais valstybės tarnautojo statuso įgijimą, pasikeitimą ir praradimą (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos..., 2000). Ši įstatymo redakcija pagrindinį dėmesį skyrė ypatingam valstybės tarnautojo statusui ir visiems galimiems pokyčiams susijusiems su valstybės tarnautojo statusu t. y. įgijimui, pasikeitimui bei praradimui.

Nuo 2002 m. liepos 5 d. iki 2018 m. gruodžio 31 d. Valstybės tarnybos įstatymo redakcijos nurodė naują ir kitokią valstybės sampratą, kuria vadovaujantis valstybės tarnyba buvo apibrėžta, kaip teisinių santykių, atsirandančių įgijus valstybės tarnautojo statusą, jam pasikeitus ar jį praradus, taip pat atsirandančių dėl valstybės tarnautojo viešojo administravimo veiklos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje įgyvendinant tam tikros valstybės valdymo srities politiką, ar užtikrinant jos įgyvendinimo koordinavimą, koordinuojant tam tikros valstybės valdymo srities įstaigų veiklą, valdant, paskirstant finansinius išteklius ir kontroliuojant jų panaudojimą, atliekant auditą, priimant ir įgyvendinant teisės aktus, valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų sprendimus viešojo administravimo srityje, rengiant ar koordinuojant teisės aktų, sutarčių ar programų projektus ir teikiant dėl jų išvadas, valdant personalą arba turint viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu, visuma (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos..., 2002). Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo komentaro autoriai,

apibūdino kaip gana konkrečią ir teigė, jog esmė yra teisiniai santykiai. Įstatyme preziumuojama, kad valstybės tarnyba apima tik tuos visuomeninius santykius, kurie jau yra sureguliuoti teisės normomis, t. y. jau tapę teisiniais santykiais. Tokių santykių, kurie nebūtinai visi turi patekti vien tiktai į Valstybės tarnybos įstatymo reguliavimo sritį, visumą ir sudaro valstybės tarnybą (Bulbergytė et al., 2004, p. 6-7). 2002 metų įstatymo redakcija valstybės tarnybos sampratą siejo ne tik su valstybės tarnautojo statutu, bet ir atkreipė dėmesį į funkcijas, kurių atlikimas yra būdingas valstybės tarnautojams. Buvo įvardinama, jog valstybės tarnautojai funkcijas vykdo valstybės, savivaldybės institucijose ar įstaigose. Nurodytos gana tikslios funkcijos, kurias valstybės tarnautojai gali vykdyti šiose institucijose ar įstaigose, pavyzdžiui koordinuoja valstybės valdymo politikos įgyvendinimą. Lyginant su 2000 metų įstatymo redakcija 2002 metų įstatymo redakcija valstybės sampratą aiškina per atliekamų funkcijų sąrašą ir vietą, kur šios funkcijos yra vykdomos, o ne per ypatingo valstybės tarnautojo statuso buvimą ir pokyčius su juo.

2019 metais įstatymų leidėjas vėl performulavo valstybės tarnybos sampratą esančią Valstybės tarnybos įstatyme. Todėl nuo 2019 m. sausio 1 d. Valstybės tarnybos įstatyme buvo nurodyta nauja samprata, kuri valstybės tarnybą apibūdino, kaip valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinę veiklą, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos ir (arba) padedama valstybės ar vietos valdžią įgyvendinantiems asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos..., 2019). Ši įstatymo redakcija nuo 2002 metų įstatymo redakcijos skyrėsi, tuo, kad valstybės tarnautojo statusas nebebuvo minimas sampratoje bei buvo labiau akcentuojamos viešojo administravimo funkcijos, kurios yra susijusios su valstybės ar savivaldybės valdžios įgyvendinimu. Taip pat išskiriama nauja ypatybė, jog asmenys atliekantys ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas valstybės, savivaldybės institucijose ar įstaigose, nėra valstybės tarnautojai, kuris ankstesnėse Valstybės tarnybos įstatymo redakcijose nebuvo įvardinamas.

Nuo 2019 metų pradėjusi galioti valstybės tarnybos samprata įstatymų leidėjo buvo vėl pakoreguota ir nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujas Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimas. 2022 metų redakcijos įstatyme buvo siekiama įtvirtinti tokią valstybės tarnybos koncepciją, pagal kurią valstybės tarnyba – valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinė veikla, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos arba užtikrinamas diplomatinės tarnybos institucijų ar prekybos atstovybių užsienyje funkcionavimas, arba padedama valstybės ar vietos valdžią įgyvendinantiems asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar)

techninio pobūdžio funkcijas (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos..., 2022). Pagrindinis šios redakcijos, valstybės tarnybos sampratos, skirtumas nuo 2019 metų įstatymo redakcijos – prie jau esamų įvardintų valstybės tarnybos funkcijų buvo pridėta dar viena papildoma funkcija t. y. prekybos atstovų¹ užsienyje funkcionavimas. Tai buvo paskutinis įstatymo leidėjo pakeitimas susijęs su valstybės tarnybos samprata Valstybės tarnybos įstatyme, nes kaip antai 2024 metų Valstybės tarnybos įstatymo redakcija valstybės tarnybos sampratos nebeužtikrina.

Kaip jau buvo minėta nuo 2024 m. sausio 1 d. galiojančioje Valstybės tarnybos įstatymo redakcijoje valstybės tarnybos sampratos nebeliko, tačiau Valstybės tarnybos įstatymo 1 straipsnis nustato valstybės tarnybos paskirtį, kuri leidžia identifikuoti santykius, kuriuos reglamentuoja šis įstatymas.

Todėl, vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 1 straipsnio nuostatomis šio įstatymo paskirtis – nustatyti pagrindinius valstybės tarnybos principus, valstybės tarnautojo teisinį statusą, atsakomybę, darbo užmokestį, socialines ir kitas garantijas, valstybės tarnybos valdymo teisinius pagrindus. Tai, kad Valstybės tarnybos įstatymas nustato teisinius pagrindus valstybės tarnybos veikimu reiškia, jog šis įstatymas sutelkia teisės normas, reglamentuojančias valstybės tarnybą kaip sistemą. Apie tai yra pasisakęs ir Konstitucinis Teismas, kad konstitucinė valstybės tarnybos, kaip sistemos, apimančios valstybės ir savivaldybių institucijose dirbančių asmenų profesinę veiklą priimančias sprendimus, vykdančias viešąjį administravimą ir / arba teikiančias viešąsias paslaugas (arba dalyvaujant tuos sprendimus rengiant, vykdančias, koordinuojant ir / arba kontroliuojant jų vykdymą ir kt.) ir šitaip garantuojant viešąjį interesą visoje valstybėje, samprata suponuoja būtinumą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų visų minėtų institucijų sistemines sąsajas ir tarpusavio sąveiką, apimančią *inter alia* jose dirbančių asmenų žinių, įgūdžių ir patirties perimamumą, taip pat tokį veiklos vykdančias valstybės funkcijas ir garantuojant viešąjį interesą tęstinumą, tai įstatymuose ir kituose teisės aktuose įtvirtinta, valstybės tarnybos sistema pagal Konstituciją negali būti nevieninga. Taigi, vienas iš valstybės tarnybos konstitucinės sampratos elementų, kartu ir reikalavimų, kurių privalu paisyti organizuojant valstybės tarnybą ir reguliuojant valstybės tarnybos santykius, yra valstybės tarnybos sistemos vieningumas. Atsižvelgiant į valstybės funkcijų, įgyvendinamų per atitinkamas institucijas, įvairovę, valstybės tarnybos sistemos vieningumas nepaneigia

¹ Prekybos atstovas – karjeros valstybės tarnautojas, priimtas į prekybos atstovo pareigas Lietuvos Respublikos prekybos atstovybėje užsienyje ar į šias pareigas perkeltas ir padedantis įgyvendinti valstybės ekonomikos politiką [Lietuvos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio 8 dalis].

galimybės tam tikrus valstybės tarnybos santykius reguliuoti diferencijuotai (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Analizuojant valstybės tarnybos sampratą reikia atkreipti dėmesį į tai, kad teisės teorijoje yra skiriamos dvi valstybės tarnybos sampratos: plačioji ir siauroji. Plačioji ir siauroji valstybės tarnybos sampratos yra skirstomos pagal tai, kokius santykius reguliuoja specialūs įstatymai ir kokie asmenys laikomi valstybės tarnautojais. Plačioji valstybės tarnybos samprata – pagal ją, tai visų valstybės tarnautojų veikla, vykdant jiems pavestas funkcijas, o valstybės tarnautojo sąvoka apima visus dirbančiuosius (tarnaujančius) asmenis, kurie dirba (tarnauja) valstybės ir savivaldybės institucijose ar įstaigose ir gauna atlyginimą iš valstybės ar savivaldybės biudžetų. Siauroji valstybės tarnybos samprata – asmenų veikla, kuri tiesiogiai įgyvendinama valstybės, jos aparato ar atitinkamos institucijos uždaviniai ir funkcijos valstybės valdymo srityje (Glebové, 2010, p. 132). Atsižvelgiant į atliktą Valstybės tarnybos įstatymo redakcijų analizę ir jose pateiktas skirtingas valstybės tarnybos sampratas bei išdėstytas plačiąją ir siaurąją valstybės tarnybos sampratas, darytina išvada, kad Lietuvoje valstybės tarnybos koncepcija yra aiškinama remiantis siaurąją valstybės tarnybos sampratą.

Kaip jau buvo minėta nuo taikomos valstybės tarnybos sampratos priklauso ir valstybės tarnautojo samprata. Todėl aptarus valstybės tarnybos sampratą reikia aptarti ir valstybės tarnautojo sąvoką. Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio 11 punktą tiksliai apibrėžia valstybės tarnautojo sampratą. Valstybės tarnautojas – asmuo, einantis pareigas valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje ir atliekantis viešojo administravimo funkcijas arba užtikrinantis diplomatinės tarnybos institucijų ar prekybos atstovybių užsienyje funkcionavimą, arba padedantis valstybės ar vietos valdžią įgyvendinti asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus vidaus administravimo funkcijas, kaip jos apibrėžtos Viešojo administravimo įstatyme. Atitinkamai galime suprasti, jog ypatingas valstybės tarnautojo bruožas yra tam tikros funkcijos atlikimas, kuri yra išskirtinai valstybės tarnyba t. y. viešojo administravimo, diplomatinės, prekybos atstovo funkcijos arba padeda teisėjams, valstybės pareigūnams ir politikam vykdyti jų pareigas. Kitas išskirtinis bruožas yra savito teisinio statuso įgavimas, be kurio asmuo negali pradėti eiti valstybės tarnautojo pareigų. Taip pat Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad valstybės tarnybos teisiniai santykiai, nepaisant panašumų, nėra tapatūs darbo santykiams, susiklostantiems tarp darbuotojo, kuris nėra valstybės tarnautoju, ir darbdavio (Konstitucinio Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutarimas). Taigi, pagal Valstybės tarnybos įstatymą ypatingo statuso atsiradimas atriboja valstybės tarnautojus nuo ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio darbuotojų valstybės, savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, kuriems

nėra taikomas Valstybės tarnybos įstatymas, o jų darbo santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – Darbo kodeksas) nuostatos (Vaičaitis, 2011, p. 123).

Pabrėžtina, kad Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime konstatavo, jog valstybės tarnautojai – ypatinga socialinė grupė, kurios specifiką lemia valstybės tarnybos paskirtis ir visuomeninis reikšmingumas, jog konstituciniai reikalavimai valstybės tarnybai suponuoja tam tikrus reikalavimus valstybės tarnautojams. Valstybės tarnybos teisiniai santykiai prasideda asmenims įgijus valstybės tarnautojo statusą, kuris siejamas su asmens priėmimu į valstybės tarnybą, tuomet asmuo ir valstybė įgyja abipuses teises ir pareigas, kurių turinys kinta keičiantis valstybės tarnautojo statusui ir kurių nelieka jį praradus. Įstatymais, kitais teisės aktais turi būti nustatytas toks valstybės tarnautojų teisinis statusas, kuris atitiktų konstitucinę valstybės tarnybos, kaip ypatingos – iš valstybės (savivaldybių) biudžeto atlyginamos – profesinės veiklos priimant sprendimus viešojo administravimo ir (arba) viešųjų paslaugų teikimo srityje (arba dalyvaujant tuos sprendimus rengiant, vykdančią, koordinuojant ir (arba) kontroliuojant jų vykdymą ir kt.) sistemos, sampratą, suponuojančią *inter alia* valstybės tarnybos, kaip sistemos, vidinį mobilumą, joje dirbančių asmenų žinių, įgūdžių ir patirties perimamumą, taip pat tokį veiklos vykdančią valstybės funkcijas ir garantuojant viešąjį interesą tęstinumą (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenys valstybės tarnautojams priskiriami pagal du požymius: pagal specialią darbo vietą – valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos, teisminės, teisėsaugos, valstybės kontrolės bei priežiūros ar joms prilygintos institucijos, ir pagal atliekamas funkcijas – atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, t. y. ne visi asmenys, dirbantys išvardytose institucijose, yra valstybės tarnautojai, o tik tie, kurie atlieka nurodytas funkcijas (Gruodytė, 2006, p. 88). Valstybės tarnybos įstatymas valstybės tarnautojų kategorijas skirsto taip:

1. Įstaigos vadovas;
2. Statutiniai valstybės tarnautojai;
3. Politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojai;
4. Karjeros valstybės tarnautojai.

Pažymėtina, jog ne visi asmenys dirbantys valstybės ar savivaldybės įstaigose turės valstybės tarnautojo statusą. Jeigu asmens atliekamos pareigos apima techninio ar ūkinio pobūdžio funkcijų vykdymą, asmuo bus darbuotojas su darbo sutartimi, sudaryta pagal Darbo kodekso nuostatas ir jam nebus taikomi valstybės tarnautojams galiojantys teisės aktai.

Toliau kalbant apie valstybės tarnautojų kategorijas, reikia paminėti, jog Valstybės tarnybos įstatymas nenurodo visų anksčiau įvardintų valstybės tarnautojų rūšių sąvokų. Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnis, nustato pagrindines įstatymo sąvokas ir apibrėžia įstaigos vadovo, politinio (asmeninio) pasitikėjimo ir karjeros valstybės tarnautojų koncepcijas. Tačiau statutinį valstybės tarnautojų sąvokos nėra dabartinėje 2025 m. Valstybės tarnybos įstatymo redakcijoje. Kaip antai, 2002 m. Valstybės tarnybos įstatymo redakcijose buvo statutinio valstybės tarnautojo apibrėžimas, kuris šios kategorijos valstybės tarnautojus įvardino kaip subjektus, kurių tarnybą reglamentuoja patvirtintas statutas arba Diplomatinės tarnybos įstatymas, nustatantis specialias priėmimo į valstybės tarnybą, tarnybos atlikimo, atsakomybės ir kitas su tarnybos ypatumais susijusias sąlygas, ir turintis viešojo administravimo įgaliojimus jam nepavaldžių asmenų atžvilgiu (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 2002). Valstybės tarnybos įstatymo komentaras 2002 m. redakcijoje esančią statutinio valstybės tarnautojo sampratą aiškina, kad statutinį valstybės tarnautojų išskyrimas gali būti siejamas su įstatymų leidėjo siekimu įvardinti tokią valstybės tarnautojų grupę, išskiriant ją valstybės tarnyboje kaip valstybės tarnautojus: 1) turinčius platesnius valstybinius valdingus įgaliojimus; 2) kurių tarnyba susijusi su valstybės institucija, kurioje jie tarnauja, arba tik su jų turimu specialiu statusu (rangu) (Burbergytė et al., 2004, p. 13).

Valstybės tarnybos įstatymas statutinių valstybės tarnautojų veikimą reglamentuoja su išimtimis ir tiek, kiek neapima Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas (toliau – Vidaus tarnybos statutas) (Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas, 2025) ir kiti specialūs teisės aktai pritaikyti skirtingoms statutinių valstybės tarnautojų rūšims. Statutinių valstybės tarnautojų, išskyrus diplomatinės tarnybos atstovus, darbo santykių specifiką lemia, tai, jog šie santykiai yra pagrįsti subordinacijos principais (Tiažkijus, 2004 p. 135). Vadinasi, valstybės tarnautojams Darbo kodeksas taip pat taikomas, kai tarnybos santykių nereglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymas ir (arba) statutai, o Valstybės tarnybos įstatyme ir (ar) statutuose nustatyti valstybės tarnautojų statuso ypatumai, išimtinai valstybės tarnautojams suteikiamos socialinės ir kitos garantijos (Glebovė, 2010, p. 142).

Minėta, kad vidaus tarnybos teisinius santykius reglamentuoja Vidaus tarnybos statutas. Atsižvelgiant į šio statuto 2 straipsnį, vidaus tarnyba – tai vidaus tarnybos sistemos pareigūno statuso įgijimo, pasikeitimo ir praradimo bei su vidaus tarnybos sistemos pareigūno statusu susijusių teisinių santykių visuma, vidaus tarnybos sistema – tai vidaus reikalų ministrui pavestos valdymo srities vidaus reikalų statutinių įstaigų ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų visuma ir ryšiai tarp jų, vidaus tarnybos sistemos pareigūnas

– tai šiame statute nustatyta tvarka į pareigūno pareigas priimtas statutinis valstybės tarnautojas, atliekantis įstatymuose nustatytas funkcijas, kuriomis užtikrinamas vidaus reikalų įstaigai įstatymuose nustatytų uždavinių ir funkcijų įgyvendinimas, turintis įstatymų suteiktus viešojo administravimo įgaliojimus dėl sau nepavaldžių asmenų ir (ar) vadovaujantis pareigūnams (Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas, 2017).

Lietuvos Respublikos Seimas 2013 m. kovo 28 d. nutarime nustatyta, kad statutinė valstybės tarnyba (išskyrus diplomatinę tarnybą) yra atskira, sugriežtinta (sukarinta) valstybės tarnybos rūšis (Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. kovo 28 d. nutarimas). Vadinasi, Konstitucijos 141 straipsnio sąvoka „sukarintų <...> tarnybų“ aiškinama kaip apimanti statutinės valstybės institucijas, nepriskirtinas krašto apsaugos sistemai. Šios institucijos yra Konstitucijos 141 straipsnyje *expressis verbis* minima policija, vidaus tarnyba ir saugumo tarnyba (t. y. policijos, vidaus tarnybos ir saugumo tarnybos įstaigos), taip pat kitos valstybės institucijos, kurių veikla atsižvelgiant į jų paskirtį ir funkcijas turi būti organizuojama remiantis statutiniais santykiais (Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas). Todėl šios rūšies tarnautojai dar gali būti vadinami pareigūnais. Konstitucijos 141 straipsnis suponuoja tai, kad statutinių valstybės institucijų pareigūnai atlieka statutinę valstybės tarnybą, kuri yra specifinė valstybės tarnybos rūšis, besiskirianti nuo kitokios (civilinės) valstybės tarnybos ir karo tarnybos. Iš statutinės valstybės tarnybos sampratos kyla šie jai būdingi bruožai: specialus teisinis reguliavimas atitinkamos tarnybos ypatumus nustatančiais teisės aktais (statutais), griežto hierarchinio pavaldumo statutiniai santykiai, kuriems būdingas *inter alia* ypatingas tarnybos atlikimo režimas (*inter alia* tarnybos pareigų vykdymo, tarnybos laiko, tarnybinės subordinacijos ypatumai, pareigūnų karjerą ir vietą statutinių santykių hierarchijoje žyminčių specialių tarnybinių laipsnių (rangu) sistema, tarnybinės (drausminės) atsakomybės specifika), specialūs reikalavimai statutinių valstybės institucijų pareigūnams (*inter alia* susiję su jų lojalumu Lietuvos valstybei ir patikimumu, išsilavinimu, amžiumi, sveikatos būkle ir pan.), specifiniai šių pareigūnų įgaliojimai (*inter alia* jiems nepavaldžių asmenų atžvilgiu, taip pat susiję su prievartos priemonių naudojimu), specialios socialinės ir kitos garantijos (Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas).

Vidaus tarnybos statuto 7 straipsnio 1 dalis nurodo, kad statutinių įstaigų personalą sudaro pareigūnai, kiti valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis.

Paminėtina ir tai, jog nors yra bendras visiems Valstybės tarnybos įstatymas, ir tai, kad statutinių valstybės tarnautojų veikla ir statusas iš esmės reglamentuojami ir atskirais įstatymais, valstybės tarnautojams taip pat taikomas Lietuvos Respublikos darbo kodekso

patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas tais atvejais, kai jų statuso nereglamentuoja specialieji teisės aktai (Glebovė, 2010, p. 141).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad valstybės tarnyba yra suprantama, kaip teisiniai santykiai, kurie susiklosto tarp fizinių asmenų, kurie įgauna ypatingą statusą bei tampa valstybės tarnautojais, iš vienos pusės tarp valstybės ar savivaldybės institucijų ir iš kitos pusės vykdant specialias valstybės funkcijas, užtikrinant viešojo administravimo vykdymą ir viešųjų paslaugų teikimą.

2. NEPRIEKAIŠTINGOS REPUTACIJOS REIKALAVIMAS

Valstybės tarnautojų atranka – viena specifinių sričių, reikalaujanti valstybės tarnybos tobulinimo. Siekiant sukurti efektyvią valstybės tarnybą ir sėkmingai vykdyti viešojo administravimo reformą, būtina nuolat tobulinti žmogiškųjų išteklių sistemą, leidžiančią įgyvendinti valstybės valdymo tikslus bei prioritetus (Chlivickas, 2005, p. 62). Svarbiausias valstybės tarnybos bruožas – valstybės tarnyba, skirta pačios valstybės, kaip žmonių susivienijimo, funkcionavimui užtikrinti įvairiose jos veiklos srityse, gyventojų poreikių tenkinimui organizuoti, žmogaus teisėms ir laisvėms ginti, saugiai vidaus ir išorės aplinkai garantuoti (Šedbaras, 2007 cituota Juknevičienė, Domarkas, 2007 p.166). Todėl valstybės tarnautojų atrankos procedūros tampa esminiu veiksniu, garantuojančiu kompetentingų asmenų įdarbinimą valstybės tarnyboje (Juknevičienė, Domarkas, 2007, p. 166).

Valstybės tarnautojas pagal Konstituciją turi tinkamai atlikti savo pareigas vadovaudamasis Konstitucija ir teise; jis turi būti lojalus Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai, laikytis Konstitucijos ir įstatymų, gerbti, saugoti ir ginti žmogaus teises ir laisves, būti nešališkas, neutralus politinio proceso dalyvių atžvilgiu, teisingas, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, nepasiduoti neteisėtam spaudimui ar neteisėtiems reikalavimams, nesavivaliauti ir nepiktnaudžiauti tarnyba, laikytis profesinės etikos reikalavimų, saugoti savo, kaip valstybės tarnautojo, reputaciją ir institucijos, kurioje dirba, autoritetą ir kt. Priimami sprendimai turi būti skaidrūs, jų motyvai aiškūs; valstybės tarnybos teikiamomis galimybėmis negali būti naudojamosi siekiant asmeninio pasipelnymo ar politinėje veikloje. Valstybės tarnautojas negali naudotis savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Be to, pagal Konstituciją valstybės tarnyba – tai tarnyba Lietuvos valstybei ir pilietinei Tautai, todėl valstybės tarnyba turi būti lojali Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai ir valstybės institucijose turi dirbti tik lojalūs tai valstybei asmenys, kurių ištikimybė jai ir patikimumas nekelia jokių abejonių (Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas).

Šiame kontekste paminėtina, jog Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalis įtvirtina baigtinį sąrašą valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principų, kurių turi laikytis, atliekant funkcijas. Šie principai yra: 1) atsakomybė; 2) atvirumas; 3) efektyvumas; 4) kūrybingumas; 5) lankstumas; 6) lojalumas; 7) nesavanaudiškumas; 8) sąžiningumas ir nešališkumas; 9) padorumas; 10) pagarba žmogui ir valstybei; 11) politinis neutralumas; 12) profesionalumas; 13) teisingumas; 14) viešumas ir skaidrumas. Pažymėtina ir tai, kad valstybės tarnybos lojalumo Lietuvos valstybei konstitucinis

imperatyvas valstybės tarnybai kelia ypatingus reikalavimus. Valstybės tarnautojai ne tik privalo patys nepažeisti Konstitucijos ir teisės, bet ir turi pareigą imtis visų reikalingų pozityvių veiksmų saugant Lietuvos Respublikos konstitucinę santvarką (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Dėl šios priežasties, Valstybės tarnybos įstatyme yra esanti lojalumo Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai nuostata yra glaudžiai susijusi su nepriekaištingos reputacijos reikalavimu valstybės tarnyboje. Ryšys tarp nepriekaištingos reputacijos reikalavimo ir lojalumo Lietuvos valstybei toks, kad asmens lojalumas gali būti kaip nepriekaištingos reputacijos reikalavimo įrodymas. Jeigu asmuo praeityje nėra pažeidęs įstatymų galima, laikyti, jog jis yra nepriekaištingos reputacijos, nes valstybės tarnautojas turi veikti valstybės interesais, nepažeisti jos konstitucinės santvarkos, prireikus imtis visų teisėtų veiksmų, reikalingų šiai santvarkai apsaugoti.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) byloje *Vogt prieš Vokietiją* patvirtino, kad demokratinė valstybė turi teisę reikalauti iš savo tarnautojų lojalumo konstitucijai. Taigi, lojalumo, patikimumo reikalavimas valstybinės tarnybos srityje yra įprastas ir suprantamas (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. rugsėjo 26 d. sprendimas). Todėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra vienas iš esminių asmeniui, norinčiam tapti valstybės tarnautoju bei norinčiam sėkmingai ir neterminuotai eiti pareigas valstybės tarnyboje.

2.1. Nepriekaištingos reputacijos sąvoka

Viena iš sėkmingo ir efektyvaus valstybės valdymo sąlygų yra tą funkciją vykdančių pareigūnų, valstybės tarnautojų profesionalumas, patirtis, kompetencija, asmeninės ir dalykinės savybės (Bučiūnas, 2021, p. 3). Pabrėžtina, kad tam tikri kvalifikaciniai, profesiniai ir nepriekaištingos reputacijos reikalavimai yra keliami asmeniui, dar neįėjusiam karjeros valstybės tarnautojo statuso, bet siekiančiam jį įgyti.

Aiškindamas Konstitucijos, *inter alia* 33 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad piliečiai turi teisę lygiomis sąlygomis stoti į valstybinę tarnybą, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad: valstybės tarnybos santykiai apima ne tik santykius, susijusius su piliečio teisės lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą įgyvendinimu, bet ir santykius, susiklostančius piliečiui įstojus į valstybės tarnybą ir einant pareigas valstybės tarnyboje (Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimas).

Lietuvos teisės aktai nenurodo nepriekaištingos reputacijos apibrėžimo. Tačiau Lietuvių kalbos žodyne reputacija apibrėžiama kaip viešas asmens įvertinimas apie jo ypatybes ar savybes, o sąvoka nepriekaištingas vartojama apibūdinti tokiam asmeniui, kuris

neturi priekaištų ir pasižymi visuomenei pavyzdingu elgesiu. Tad remiantis šiomis apibrėžtimis, nepriekaištinga reputaciją būtų galima suprasti kaip labai gerą, nepriekaištingą viešąją nuomonę apie asmens ypatybes (Gruodytė, Iš Viešosios teisės raida: jure..., 2013, p. 374). Bet galima rasti užsienio autorių šaltinių, kuriuose yra aptariama pati reputacijos sąvoka. Reputacijos esmė yra paradoksali – nepaisant to, kad kalbame apie reputaciją kaip apie užsitarnautą ir mūsų elgesio bei charakterio rezultatą, ją mums suteikia kiti bendruomenės nariai. Reputacija yra pagrindinė mūsų tapatybės sudedamoji dalis – ji atspindi, kas esame, ir formuoja mūsų bendravimą su kitais, tačiau ji nėra vien tik mūsų pačių kūrinys (Solove, 2007, p. 33).

Kaip antai, tikslios ir tiesioginės nepriekaištingos reputacijos termino reikšmės jokie Lietuvos, Europos Sąjungos ar tarptautinės teisės šaltiniai nepateikia. Tačiau yra užsienio valstybių, kurios vartoja nepriekaištingos reputacijos sąvokai artimus terminus. Pavyzdžiui, Latvijos teisinėje sistemoje analogiškai vartojamas terminas nepriekaištinga reputacija. Nepriekaištinga reputacija yra būtina sąlyga užimti svarbias nacionalines pareigas, kurias nustato tiek politikai, tiek visuomeninės organizacijos (Brande *et al.*, 2020, p. 141). Taip pat nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra keliamas ir kitose valstybės tarnautojų kategorijose. Vidaus reikalų ministerijos sistemos įstaigose ir Kalėjų departamento įstaigose dirbančių pareigūnų, turinčių specialiuosius tarnybos laipsnius, tarnybos eigos įstatymas nekelia tokio lojalumo reikalavimo kandidatui į policijos pareigūnus, nors iš jo reikalaujama nepriekaištingos reputacijos (Trels, Mihailovs, 2023, p. 233).

Per daug nuo Lietuvos nepriekaištingos reputacijos koncepto nenutolusios yra Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV). JAV nepriekaištingos reputacijos atitikmuo yra terminas gera moralė (angl. *good moral character*). Geros moralės savybės apima, be kita ko, elgesį, iš kurio matyti sąžiningumas, atvirumas, patikimumas, fiduciarinių pareigų laikymasis, įstatymų laikymasis, pagarba kitų asmenų teisėms ir teisminiam procesui (Wyoming Supreme Court Rules ... 1997). Tačiau, JAV teisinė sistema nepriekaištingos reputacijos reikalavimą labiau priskiria prie kriterijų advokatams: JAV nustatyto geros moralės reikalavimas taikomas priimant į advokatų asociaciją, šio taikymo pagrindinis tikslas yra dvejopas: visuomenės ir teisinės sistemos apsauga (Ritter, 2002, p. 9).

Priešingai nei Lietuvoje, Latvijoje ar JAV – Vokietijos teisinėje sistemoje nėra vartojama nei nepriekaištingos reputacijos, nei geros moralės sąvoka, nes Vokietijos valstybės tarnautojams nėra keliamas tinkamos reputacijos reikalavimas. Vokietijos valstybės tarnautojai pavestą pareigą atlieka nesuinteresuotai, pagal savo geriausias žinias ir sąžinę. Jų elgesys tarnyboje ir už jos ribų turi atitikti jų profesijai keliamus

pagarbos ir pasitikėjimo reikalavimus (Classen, 2025, p. 164). Labiausiai akcentuojamas reikalavimas kandidatuojant į valstybės tarnybą Vokietijoje yra išsilavinimas. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės tarnybos nuostatuose ir politikoje didelis dėmesys skiriamas profesionalumui ir oficialiai kvalifikacijai kaip stojimo į tarnybą reikalavimams, švietimui ir mokymui tenka pagrindinis vaidmuo (Kulhmann *et al.*, 2021, p. 215). Bet Vokietijos Federalinis teisininkų kodeksas pateikia baigtinį sąrašą atvejų, kada asmeniui nebus leidžiama praktikuoti teisininkės veiklos. Pavyzdžiui: asmuo dėl apkaltinamojo nuosprendžio neturi teisės eiti valstybinių pareigų ar asmuo buvo nušalintas nuo pareigų pagal galutinį ir privalomą teismo sprendimą ir k. t. (Federal Code for Lawyers, section 7).

Tęsiant nepriekaištingos reputacijos sampratos analizę, pažymėtina, kad pagal Lietuvoje esantį reguliavimą, asmens, pretenduojančio užimti tam tikras valstybines pareigas, asmeninių savybių vertinimai (patikimumas, lojalumas ir pan.) Valstybės tarnybos įstatymo taikymo prasme negali būti suprantami kaip atskiri ir savarankiški asmens (jo turimų savybių) vertinimo kriterijai, o turi būti aiškinami tik šio įstatymo naudojamos sampratos nepriekaištinga reputacija kontekste, t. y. visi kiti hipotetiškai galimi asmens vertinimai neturi išeiti iš šios sampratos įstatymo nustatyto apibūdinimo ribų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. balandžio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-675-143/2017).

Valstybės tarnybos įstatyme nepriekaištinga reputacija apibūdinama pateikiant alternatyvias sąlygas ar kriterijus, iš kurių pakanka bent vieno, kad būtų konstatuotas nepriekaištingos reputacijos praradimas. Analogiškai ir kituose įstatymuose yra pateikiami pagrindai, kada asmuo nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos. Pateikiami pagrindai gali skirtis priklausomai nuo funkcijos, kurią atlieka asmuo. Be to, su nepriekaištingos reputacijos praradimu sietinos sąlygos yra nelygiavertės, atitinkamai įstatymuose tai įvertinama nustatant skirtingus teistumo senaties laikotarpius (Gruodytė, Iš Viešosios teisės raida: jure..., 2013, p. 378). Šiandien asmens reputacija gali būti sužlugdoma akimirksniu, tai geriausiai atsiskleidžia atvejais, kai padarę nusikalstamą veiką yra įtariami visuomenėje gerai žinomi ar vieši, tam tikras pareigas einantys asmenys, kur vien įtarimų pareiškimas reiškia pasitikėjimo konkrečiu asmeniu netekimą, lemiantį ir asmens darbo praradimą (Bagdžius, 2022, p. 94).

Asmens reputacija yra svarbi, nes tai požymis galintis vėliau nulemti viešosios visuomenės nuomonę apie asmenį. Mūsų reputacija priklauso nuo to, kaip mus vertina ir įvertina kiti žmonės, todėl esame priklausomi nuo kitų malonės. Gerą reputaciją galime greitai prarasti, o tai gali turėti neigiamų pasekmių mūsų draugystei, šeimai, darbui ir

finansinei gerovei. Visi turime susidoroti su reputacijos trapumu – trapiu porcelianiniu indu, kuriame slypi mūsų gebėjimas veikti visuomenėje (Solove, 2007, p. 33-34).

Pažymėtina ir tai, kad laikantis konstitucinių teisinės valstybės bei teisinio tikrumo principų nėra galima ir toleruotina situacija, kai vienos iš svarbiausių žmogaus vertybių – nepriekaištingos reputacijos – aiškinimas viešojo administravimo srityje nebūtų tiksliai apibrėžtas įstatymo lygmeniu, t. y. kad toks aiškinimas priklausomai nuo tam tikrų, nors ir pakankamai svarbių, aplinkybių būtų paliktas viešojo administravimo subjekto diskrecijai. Tam tikri sugriežtinti reikalavimai asmeniui, pretenduojančiam užimti tam tikras pareigas valstybės tarnyboje, gali būti nustatyti tik pareigybių, kurias užimti yra siekiama, aprašyme, tačiau negali būti taikomi asmens atžvilgiu laisvai ir plečiamai aiškinant įstatymo nustatytus tokio pobūdžio reikalavimus (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nepriekaištinga reputacija yra visuomenės nuomonė, kaip pasekmė, priklausanti nuo asmens pozityvių ir negatyvių veiksmų, todėl Lietuvoje įstatymuose yra įtvirtintos tikslios aplinkybės ir sąlygos, kada asmuo laikomas netekusiu nepriekaištingos reputacijos statuso. Pažymėtina, kad iš aukščiau išanalizuotų užsienio valstybių pavyzdžių įstatymai identiška nepriekaištingos reputacijos sąvoka įtvirtinta tik Latvijoje. Iš analizuotų užsienio valstybių – JAV turi terminą, kuris iš esmės apibūdina asmens elgesį visuomenėje ir dalinai sutampa su Lietuvoje vyraujančia nepriekaištingos reputacijos samprata. Pabrėžtina, jog analizuotose užsienio valstybėse nepriekaištingos reputacijos reikalavimas egzistuoja, tik neapibrėžiant jo, kaip išskirtinai valstybės tarnybos reikalavimo. Pažymėtina, kad daugiausiai reputacijos reikalavimas yra taikomas advokatams.

2.2. Nepriekaištinga reputacija – būtinoji sąlyga

Valstybės tarnybos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą valstybės ir savivaldybių institucijoms vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas, o ne privačius šia veikla užsiimančių darbuotojų interesus, lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, jų teisinio statuso specifiką, taip pat jų ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą. Asmenų patikimumo patikra turi būti reglamentuojama griežtai paisant Konstitucijos normų ir principų ir *inter alia* turi būti paisoma konstitucinio teisinės valstybės principo, suponuojančio, be kita ko, tinkamą teisinį procesą (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas). Konstitucinis, lygių sąlygų stojant į valstybės tarnybą, imperatyvas suponuoja stojančiųjų konkurenciją,

taip pat objektyvų, nešališką stojančiųjų į valstybės tarnybą vertinimą ir atranką. Įstatymų leidėjas turi tam tikrą diskreciją nustatyti priėmimo į valstybės tarnybą ypatumus tų asmenų atžvilgiu, kurių darbo valstybės tarnyboje trukmė yra susijusi su Respublikos Prezidento, Seimo narių, Vyriausybės narių, savivaldybių tarybų narių įgaliojimų trukme (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Piliečiui, stojančiam į valstybės tarnybą, gali ir turi būti keliama tam tikri bendrieji reikalavimai – stojimo į valstybės tarnybą bendrosios sąlygos, kurių neatitinkantis asmuo negalės tapti valstybės tarnautoju. Minėti reikalavimai turi būti aiškūs ir bendri visiems, kurie siekia atitinkamų pareigų valstybės tarnyboje, stojančiajam į valstybės tarnybą jie turi būti žinomi iš anksto. Reikalavimai turi būti nustatyti įstatymu. Iš tokių bendrųjų reikalavimų – stojimo į valstybės tarnybą bendrųjų sąlygų paminėtini: lojalumas Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai, Konstitucijos ir teisės sistemos pagrindų (įskaitant žmogaus teisių ir laisvių katalogą) išmanymas, geras valstybinės kalbos mokėjimas, konflikto tarp siekiamų pareigų ir privačiųjų interesų nebuvimas (arba tokio konflikto pašalinimas iki asmeniui pradėdant eiti pareigas, kurių jis siekia) ir kt. Taip pat gali būti nustatyti bendrieji reikalavimai, susiję su stojančiojo asmeninėmis savybėmis, reputacija, išsilavinimu ir kt. Gali būti nustatytos ir konstituciškai pagrįstos bendrosios sąlygos, dėl kurių asmeniui neleidžiama stoti į valstybės tarnybą (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas).

Valstybės tarnybos įstatymo 8 straipsnio 1 dalis pateikia baigtinį sąrašą bendrųjų reikalavimų, kuriuos turi atitikti kandidatai į valstybės tarnautojus:

- 1) turėti Lietuvos Respublikos pilietybę ir mokėti valstybinę lietuvių kalbą pagal Vyriausybės nustatytas kalbos mokėjimo kategorijas;
- 2) būti ne jaunesni kaip 18 metų ir ne vyresni kaip 65 metų. Reikalavimas būti ne vyresniam kaip 65 metų netaikomas politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojams;
- 3) būti nepriekaištingos reputacijos;
- 4) turėti ne žemesnį kaip aukštąjį universitetinį išsilavinimą arba aukštąjį koleginių išsilavinimą.

Tai reiškia, jog nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra bendrasis kartu su Lietuvos pilietybės, valstybinės lietuvių kalbos mokėjimu, ne žemesnio kaip aukštasis universitetinis arba aukštasis koleginių išsilavinimas bei būti atitinkamo amžiaus reikalavimais. Kiti įstatymai reglamentuojantys valstybės tarnautojų priėmimo procedūrą taip pat pateikia ne tik bendruosius reikalavimus, bet ir specialiuosius reikalavimus, kurie atspindi pareigų specifiką.

Pažymėtina, kad nei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, nei jos papildomieji protokolai negarantuoja teisės į darbą valstybinėje tarnyboje. EŽTT byloje *Glaserapp prieš Vokietiją* konstatavo, kad teisė gauti valstybines pareigas nėra nei Konvencijos, nei jos protokolų pripažinta, todėl priklauso Konvencijos neginamai teisei į vietą valstybinėje tarnyboje. Tačiau Teismas konstatavo, kad tai nereiškia, jog kitais požiūriais Konvencija valdininkams netaikoma. Taigi, valstybėms yra suteikta didesnė laisvė nacionalinėje teisėje spręsti valstybinės tarnybos reguliavimo klausimus, nustatyti papildomus reikalavimus bei apribojimus priimant asmenis į darbą valstybės institucijose (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas).

Valstybės tarnybos įstatymo 9 straipsnio 4 dalis nurodo, jog į valstybės tarnautojų pareigas priimami asmenys turi atitikti toms pareigoms nustatytus specialiuosius reikalavimus. Specialieji reikalavimai į valstybės tarnautojų pareigas priimamiems asmenims nustatomi konkrečių pareigybių aprašymuose. Specialiųjų pareiginių reikalavimų nustatymo tikslas yra užtikrinti, kad norintis užimti atitinkamas pareigas asmuo turėtų tinkamą pasirengimą atlikti šiai pareigybei priskiriamas funkcijas. Toks tinkamumas, be kita ko, pasireiškia atitinkamos kvalifikacijos bei praktinių įgūdžių turėjimu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-3172-11).

Tuo atveju, kai specialieji reikalavimai į valstybės tarnautojų pareigas priimamiems asmenims nustatomi įstatymuose ar jų pagrindu priimtuose kituose teisės aktuose, specialiosios stojimo į valstybės tarnybą sąlygos gali būti diferencijuojamos pagal atitinkamų pareigų valstybės tarnyboje turinį. Iš tokių reikalavimų – specialiųjų stojimo į valstybės tarnybą sąlygų paminėtini profesinės kompetencijos, patirties, kalbų mokėjimo ir specialių žinių ar įgūdžių ir panašūs reikalavimai, taip pat reikalavimai, susiję su stojančiojo reputacija, asmeninėmis savybėmis ir kt., o priimant į tam tikras pareigas gali būti nustatomos labai įvairios specialiosios sąlygos, pavyzdžiui, susijusios su asmens sveikata, fizinėmis galimybėmis, ryšiais su kitais asmenimis ir kt. Visi nustatyti specialieji stojimo į valstybės tarnybą reikalavimai turi būti konstituciškai pateisinami, priešingu atveju bus pažeista ir piliečio konstitucinė teisė lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą, ir žmogaus konstitucinė teisė laisvai pasirinkti darbą (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Iš Valstybės tarnybos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 1 punkto ir 4 dalies nuostatų, be kita ko, išplaukia, jog bendriesiems valstybės tarnautojams keliamiems reikalavimams taip pat priskirtina nepriekaištinga reputacija. Valstybės tarnautojais gali tapti (būti) tik

nepriekaištingos reputacijos asmenys. Pažymėtina, jog asmens galimybė eiti tam tikras pareigas valstybės tarnyboje yra nulemta nepriekaištingos reputacijos turėjimo, kuris kaip reikalavimas yra įtvirtintas Valstybės tarnybos įstatyme. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad nepriekaištingos reputacijos kriterijus kaip tinkamumo eiti šias pareigas sąlyga suformuluotas imperatyvo būdu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1668-08).

Dabartinės Valstybės tarnybos įstatymo redakcijos, galiojančios nuo 2025 m. sausio 1 d., 9 straipsnio 3 dalis nurodo absoliučius apribojimus, kuriuos pritaikant, asmuo negali būti priimtas į valstybės tarnybą. Pirmasis apribojimas – Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas (toliau – Korupcijos prevencijos įstatymas) (Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, 2024) nustato atvejus ir tvarką, kada gali būti pateikiama informacija iš Viešojo sektoriaus darbuotojų registro, kaip šaltinio, siekiant įvertinti kandidato tinkamumą į valstybės tarnautojus. Ši informacija gali būti apie: asmens atleidimą iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinį nusižengimą ar pripažinimą padarius tarnybinį nusižengimą, už kurį skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų.

Kartu yra atsižvelgiama ir į valstybės tarnautojo užpildytą „Atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams deklaraciją“, kurios užpildymo poreikis yra nurodytas Valstybės tarnybos 5 straipsnio 4 dalyje. Deklaracija svarbi, nes kandidatas turi užpildyti specialią Vyriausybės patvirtintos formos deklaraciją, kurioje nurodo informaciją apie savo nepriekaištingą reputaciją. Jei nustatoma, kad asmuo, siekiantis tapti valstybės tarnautoju, nuslėpė ar pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis dėl jo atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams, jis į valstybės tarnautojo pareigas nepriimamas, o jeigu šios aplinkybės nustatomos, kai valstybės tarnautojas į šias pareigas priimtas, jis atleidžiamas iš valstybės tarnautojo pareigų. Tokiu būdu yra užtikrinama, jog būtų įvertinama, kuo daugiau duomenų apie asmens nepriekaištingą reputaciją. Pateikta informacija yra vienas iš pagrindų, apibūdinančių asmens, siekiančio eiti arba einančio pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, patikimumą. Asmuo, pradėjęs pasitikėjimą, Valstybės tarnybos ir kitų įstatymų nustatyta tvarka gali būti nepriimamas į valstybės ar savivaldybės įstaigą arba atleidžiamas iš pareigų (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas).

Antrasis nagrinėjamas apribojimas – atvejai, kai asmens teisė eiti valstybės tarnautojo pareigas yra atėmęs teismas. Šis apribojimas apima nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindus: 1) kai asmuo buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, atliko bausmę; 2) kai dėl valstybės tarnautojo atleidimo ar pašalinimo iš pareigų kilo ginčas teisme ir teismas pripažino, jog asmens atleidimas pagrindas, yra teisėtas ir nustatyta, jog asmuo yra

neatitinkantis nepriekaištingos reputacijos reikalavimo. Be to, nagrinėti atvejai galioja įstatymų leidėjo nustatytą terminą ir kol šis terminas nėra pasibaigęs, tol asmuo yra nelaikomas nepriekaištingos reputacijos.

Trečiasis Valstybės tarnybos įstatymo nustatytas absoliutus apribojimas yra atvejai, kai siekiant išvengti galimo interesų konflikto ir išlaikyti nešališkumą, asmuo negali būti priimtas atlikti valstybės tarnautojo pareigų, jei jo sutuoktinis, partneris, sugyventinis, artimasis giminaitis ar svainystės ryšiais susijęs asmuo eina valstybės tarnautojo pareigas valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje. Pažymėtina, kad šis atvejis gali būti taikomas tik tada, jeigu jie pagal pareigas būtų susiję tiesioginio pavaldumo santykiais.

Ketvirtasis apribojimas – asmuo negali būti priimtas į valstybės tarnautojo pareigas, jei įstatymų nustatyta tvarka pripažintas neveiksniu su valstybės tarnautojo atliekamomis funkcijomis susijusioje srityje. Nagrinėjamas apribojimas kyla iš Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.5 straipsnio, kuriame nurodyta fizinio asmens civilinio veiksnio samprata. Civilinis veiksnumas – fizinio asmens galėjimas savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2025). Civilinis veiksnumas asmeniui yra svarbus, nes tai galimybė savarankiškai ir visa apimtimi įgyti, įgyvendinti savo teises ir prisiimti pareigas bei savarankiškai atsakyti už jų nevykdymą (Mikelėnas *et al.*, 2002, p. 25). Šis apribojimas susijęs su valstybės tarnyba tuo, jog asmuo pripažintas neturinčiu veiksnio, negalės prisiimti atsakomybės, tuo atveju, jei netinkamai vykdys savo, kaip valstybės tarnautojo pareigas ar priims neracionalius sprendimus.

Kaip antai, Valstybės tarnybos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 6 punktas nurodo, jog asmuo gali būti nepriimamas į valstybės tarnautojo pareigas ir kitų įstatymų nustatytais atvejais. Pavyzdžiui, kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija – vienas iš tokių atvejų kaip tik numatytas Korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsnio 9 dalyje, kurioje nurodyta, kad pateikta informacija yra vienas iš pagrindų, apibūdinančių asmens, siekiančio eiti arba einančio pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, patikimumą, ir kad asmuo, praradęs pasitikėjimą, Valstybės tarnybos ir kitų įstatymų nustatyta tvarka gali būti nepriimamas į valstybės ar savivaldybės įstaigą arba atleidžiamas iš pareigų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1605/2012).

Išnagrinėjus Valstybės tarnybos įstatyme nurodytus nepriėmimo į valstybės tarnybą pagrindus, galime daryti išvadą, jog asmenims, norintiems įgyti valstybės tarnautojo statusą, yra taikomi ne tik bendrieji ir specialūs reikalavimai, bet ir absoliutūs apribojimai.

Šie apribojimai nustato, kad net jei asmuo atitinka nustatytus bendruosius ar specialiuosius reikalavimus, tai nereiškia, jog jis gali įgyti valstybės tarnautojo statusą.

Konstituciniai reikalavimai valstybės tarnybai, kaip sistemai savo ruožtu suponuoja ir tam tikrus konstituciškai pagrįstus reikalavimus asmenims, kurie siekia įgyvendinti savo konstitucinę teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą arba jau yra įgyvendinę šią savo konstitucinę teisę, t. y. jau yra tapę valstybės tarnautojais. Su konstituciniais reikalavimais asmenims, kurie siekia įgyvendinti arba jau yra įgyvendinę savo teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą, yra susijusios konstituciškai pagrįstos ir būtinos garantijos asmenims, stojantiems į valstybės tarnybą, ir garantijos valstybės tarnautojams (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas).

Anksčiau minėta, kad asmeniui kandidatuojant į valstybės tarnybą apie jį gali būti renkami duomenys, įrodantys jo nepriekaištingą reputaciją Korupcijos prevencijos nustatyta tvarka. Asmenį į valstybės tarnybą priimanti įstaiga privalo Valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka įsitikinti asmens nepriekaištinga reputacija ir turi teisę Korupcijos prevencijos įstatymo nustatyta tvarka gauti ir įvertinti informaciją apie asmens patikimumą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-1105/2014).

Dėl šios priežasties Korupcijos prevencijos įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje, esantis teisinis reguliavimas, nurodo, kokias tikslais yra surenkama ir gali būti naudojama, informacija apie asmenį kandidatuojantį į valstybės tarnybą.

Pirmas surenkamų duomenų tikslas yra įvertinti korupcijos rizikos veiksnius, kurie kiltų ir (ar) kyla asmeniui einant pareigas viešojo sektoriaus subjekte. Korupcijos prevencijos įstatyme yra nurodyta, jog korupcijos rizikos veiksniai – priežastys, sąlygos, įvykiai, aplinkybės, dėl kurių gali pasireikšti korupcijos rizika. Šiame kontekste pažymėtina, kad korupcija, kaip socialinis reiškinyss daro neigiamą tiek materialų, tiek moralinį poveikį valstybės politinei ir ekonominei sistemai, menkina *inter alia* valstybės tarnautojų ir pareigūnų reputaciją, žemina institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, skatina nepagarbą įstatymams ir sudaro prielaidas pažeisti žmogaus teises, pakerta visuomenės pasitikėjimą valstybe, jos institucijomis, demokratiniu valstybės valdymu ir teise, taigi griaua konstitucinius demokratinės teisinės valstybės pagrindus (Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas).

Antras surenkamos informacijos apie kandidatą tikslas – pritaikyti tikslingai parinktas ir proporcingas korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones ir (ar) priimti su darbo tvarka ir organizavimu susijusius sprendimus, kurių visuma leistų suvaldyti ir (ar)

sumažinti korupcijos rizikos veiksnius. Šis tikslas yra glaudžiai susijęs su anksčiau nurodytu pirmuoju tikslu, nes stengiamasi kuo labiau sumažinti korupcijos tikimybę.

Trečias Korupcijos prevencijos įstatymo tikslas yra priimti pagrįstus ir motyvuotus sprendimus dėl asmenų skyrimo į pareigas, perkėlimo į kitas pareigas, atsakomybės sričių nustatymo, atsisakymo skirti į pareigas, atleidimo iš pareigų ar kitus sprendimus, susijusius su viešojo sektoriaus subjekto personalo formavimu. Šiuo tikslu, kaip nurodo Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio 5 dalis, naudojasi asmenys atsakingi už valstybės tarnautojų priėmimą į pareigas. Nes šie asmenys privalo užtikrinti, kad į valstybės tarnautojo pareigas būtų priimti tik nepriekaištingos reputacijos reikalavimus atitinkantys asmenys.

Ketvirtas surinktų duomenų panaudojimas yra prisidėjimas prie viešųjų ir privačių interesų konfliktų valdymo. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas nurodo, kas yra viešieji ir privatūs interesai bei kas yra interesų konfliktas. Privatūs interesai – deklaruojančio asmens (ar jam artimo asmens) suinteresuotumas asmenine turtine ar neturtine nauda, deklaruojančio asmens (ar jam artimo asmens) moralinė skola, moralinis įsipareigojimas ar kitas panašaus pobūdžio interesas deklaruojančiam asmeniui atliekant tarnybines pareigas. Viešieji interesai – visuomenės suinteresuotumas, kad deklaruojantys asmenys visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai. Interesų konfliktas – situacija, kai deklaruojantis asmuo, atlikdamas tarnybines pareigas ar vykdydamas tarnybinį pavedimą, turi priimti ar dalyvauti priimant sprendimą arba įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais (Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių..., 2024). Nagrinėjamas duomenų tikslas yra sietinas su Valstybės tarnybos įstatyme nurodytu asmens į valstybės tarnybą priėmimo apribojimu, kai kandidato sutuoktinis, partneris, sugyventinis, artimasis giminaitis ar svainystės ryšiais susijęs asmuo eina valstybės tarnautojo pareigas valstybės ir priėmus asmenį į pareigas, juos sietų tiesioginio pavaldumo santykiai.

Penktas duomenų naudojimo tikslas – prisidėti užtikrinant, kad viešojo sektoriaus subjektuose pareigas eitų asmenys, atitinkantys jų tarnybą ar darbą reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytus nepriekaištingos reputacijos ar kitus specialiuosius reikalavimus. Šis tikslas yra artimiausias pačiam nepriekaištingos reputacijos reikalavimui, nes surinkti duomenys palengvina tikrinimą ar asmuo nepatenka į bent kurį savarankišką nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindo taikymą ir gali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos bei priimtas į kandidatuojamas pareigas.

Paskutinis tikslas nurodytas Korupcijos prevencijos įstatyme yra spręsti dėl asmens drausminės ar tarnybinės atsakomybės, kai tam yra pakankamas teisinis ir faktinis pagrindas. Nagrinėjamas tikslas yra naudojamas, tais atvejais, kai asmuo jau yra valstybės

tarnautojas ir dėl jo veiksmų, jam yra taikoma drausminė ar tarnybinė atsakomybė. Tokia atsakomybė įstatymų leidėjo nustatytais atvejais yra pagrindas valstybės tarnautojo nepriekaištingos reputacijos praradimui, kaip nurodo Valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 4 dalis, jog viena iš tarnybinės atsakomybės rūšių yra tarnybinė nuobauda, kuri gali būti valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų dėl šiurkštaus pareigų pažeidimo. Toks šios informacijos panaudojimas tiriant tarnybinius nusižengimus yra pagrįstas konstituciškai svarbiais viešojo intereso apsaugos tikslais; juo siekiama apsaugoti valstybės, valstybės tarnybos ir visos visuomenės interesus, užkirsti kelią *inter alia* korupcijai valstybės tarnyboje, stiprinti valstybės tarnybos ir kiekvieno valstybės tarnautojo (pareigūno) patikimumą ir atsakingumą, garantuoti, kad valstybės tarnautojų (*inter alia* statutinės) pareigas eitų tik aukštus įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantys, lojalūs Lietuvos valstybei, nepriekaištingos reputacijos asmenys (Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas).

Remiantis, visais Korupcijos prevencijos įstatyme nurodytais galimo duomenų panaudojimo tikslais, pažymėtina, kad informacija pateikta apie asmenį – vienas iš pagrindų, apibūdinančių asmens, siekiančio eiti arba einančio pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, patikimumą ir yra reikalinga įsitikinti jo nepriekaištinga reputacija. Asmuo, pradėjęs pasitikėjimą, Valstybės tarnybos ir kitų įstatymų nustatyta tvarka gali būti nepriimamas į valstybės ar savivaldybės įstaigą arba atleidžiamas iš pareigų. Informacija apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, kuri teikiama institucijos vadovui ir iš kurios galima spręsti apie asmens patikimumą, yra apibrėžta kaip tam tikras baigtinis duomenų sąrašas, kuriame įrašyti tik kai kurie tarnybinės drausmės pažeidimai, bet į jį įtraukti visi (taip pat ir mažareikšmiai, neatsargūs bei labai seniai padaryti) administraciniai teisės pažeidimai; paminėtina ir tai, kad minėtoje tvarkoje nėra nurodyta, jog turi būti teikiama kokia nors informacija apie tikrinamojo asmens padarytus etikos taisyklių pažeidimus (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galime daryti išvada, kad tinkama asmens reputacija yra privalomas, būtinas ir savarankiškas reikalavimas priėmimo į valstybės tarnybą reguliavime ir be išimčių taikomas visiems asmenims, kandidatuojantiems į valstybės tarnautojo pareigas, kurie siekia būti priimti į pareigas bei įgauti valstybės tarnautojo statusą. Todėl asmens reputacija privalo būti ne tik tinkama, bet nepriekaištinga, stojant į valstybės tarnybą. Subjektai, kuriems įstatymų leidėjas nustatė pareigą būti atsakingiems už asmenų priėmimą į valstybės tarnybą, turi visapusiškai užtikrinti, kad priimamas asmuo atitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimą. Šie subjektai, turi teisę

pasinaudodami Korupcijos prevencijos įstatymo nustatyta tvarka surinkta informacija ir pritaikydami galimus duomenų taikymo tikslus, turi patikrinti visus įmanomus pagrindus, kurie riboja asmens teisę stoti į valstybės tarnybą. Pavyzdžiui, ar asmuo nepatenka į absoliučią apribojimų kategoriją, kuri nustato pagrindus, dėl kurių asmuo negali būti priimamas į valstybės tarnybą.

2. 3. Nepriekaištinga reputacija statutinėje tarnyboje

A. Laurinavičius nurodo, kad valstybės tarnautojo statusas demokratinėje visuomenėje apibūdinamas kaip būtinas ryšys tarp pareigų, teisių ir jų įgyvendinimo (Laurinavičius, 2003, p. 118). Be to, nepriekaištingos reputacijos kriterijus yra taikomas ne tik asmeniui kandidatuojant į pareigas valstybės tarnyboje, bet ir visą laikotarpį, kai asmuo turi valstybės tarnautojo statusą. Pažymėtina ir tai, kad statutinė valstybės tarnyba negali būti vienoda dėl jos atliekamų funkcijų įvairovės, todėl policijos, vidaus tarnybos, saugumo tarnybos ir kitų statutinių valstybės institucijų (*inter alia* muitinės) pareigūnų statusas turi būti diferencijuotas ir turėti atitinkamuose statutuose nustatytų ypatumų (Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas). Valstybės tarnautojas visą tarnybos laikotarpį yra laikomas nepriekaištingos reputacijos subjektu. Kaip antai, nepriekaištingos reputacijos subjektai, plačiąja prasme yra įvardinami kaip valstybės tarnautojai, bet jie gali būti skirstomi į atitinkamas rūšis.

Šiame skyriuje bus analizuojama viena iš nepriekaištingos reputacijos subjektų grupių – statutiniai valstybės tarnautojai. Statutiniai valstybės pareigūnai priklauso Lietuvos vidaus tarnybos sistemai. Remiantis, Vidaus tarnybos statuto 4 straipsnyje pateiktu statutinių įstaigų sąrašu, statutiniais valstybės tarnautojais galime įvardinti asmenis, kurie atlieka funkcijas policijos, priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo bei viešojo saugumo tarnybos departamentuose. Statutinė valstybės tarnyba negali būti vienoda dėl jos funkcijų įvairovės, todėl policijos, vidaus tarnybos, saugumo tarnybos ir kitų statutinių valstybės institucijų pareigūnų statusas turi būti diferencijuotas ir turėti atitinkamuose statutuose nustatytų ypatumų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis Nr. eA-4135-629/2021).

Anksčiau šiame darbe buvo minėta, jog statutinė valstybės tarnyba yra specifinė valstybės tarnybos rūšis, todėl pabrėžtinai, Konstitucijos 141 straipsnis, kuris suponuoja tai, kad statutinė valstybės tarnyba yra specifinė valstybės tarnybos rūšis, besiskirianti nuo kitokios (civilinės) valstybės tarnybos ir karo tarnybos. Iš statutinės valstybės tarnybos sampratos kyla jai būdingi bruožai: specialus teisinis reguliavimas, kuris atitinkamus

tarnybos ypatumus nustato teisės aktais (statutais). Specialūs reikalavimai statutinį valstybės institucijų pareigūnams (*inter alia* susiję su jų lojalumu Lietuvos valstybei ir patikimumu); specifiniai šių pareigūnų įgaliojimai (*inter alia* jiems nepavaldžių asmenų atžvilgiu, taip pat susiję su prievartos priemonių naudojimu) (Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimas).

Įrodymą, jog statutiniams valstybės tarnautojams yra privaloma nepriekaištinga reputacija pateikia statutinį valstybės tarnautojų veiklą reglamentuojančio Vidaus tarnybos statuto 8 straipsnio 1 dalies 3 punktas: asmenys pretenduojantys į vidaus tarnybą privalo būti nepriekaištingos reputacijos.

Taip pat nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra tiesiogiai įtvirtintas ir Vidaus tarnybos statuto 8 straipsnio 1 dalyje, kurioje yra baigtinis sąrašas reikalavimų, taikomų stojant į vidaus tarnybą:

- 1) būti Lietuvos Respublikos pilietis ir mokėti lietuvių kalbą;
- 2) būti sukakęs ne mažiau kaip 18 metų ir ne daugiau kaip 60 metų;
- 3) būti nepriekaištingos reputacijos;
- 4) būti lojalus Lietuvos valstybei;
- 5) turėti ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą;
- 6) būti tokios sveikatos būklės, kuri leistų eiti pareigas vidaus tarnybos sistemoje;
- 7) būti tokio fizinio pasirengimo, kuris leistų eiti pareigas vidaus tarnybos sistemoje.

Iš šiame sąraše pateiktų reikalavimų, nagrinėjama tema, svarbiausi yra nepriekaištingos reputacijos, lojalumo Lietuvos valstybei reikalavimai ir asmens patikimumas, kuris dažnai yra minimas kartu su pirmais dviem reikalavimais. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, kad įstatymų leidėjas ne tik gali, bet ir privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų patikrinti siekiančių eiti šias pareigas asmenų patikimumą – lojalumą Lietuvos valstybei, reputaciją. Akivaizdu, kad jeigu yra pagrįstai konstatuotas asmens, pretenduojančio į Vyriausybės atstovo pareigas, nepatikimumas, toks asmuo negali būti skiriamas į šias pareigas (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas).

Plačiau paanalizuokime lojalumo Lietuvos valstybei reikalavimą. Vidaus tarnybos statutas nenurodo, kokias požymiais yra apibrėžiamas lojalumas Lietuvos valstybei. Bet tai numatyta Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 6 punkte, kuriame nurodoma, jog lojalumas Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai yra vienas iš valstybės tarnautojo veiklos ir tarnybinės etikos principų. Todėl valstybės tarnautojas turi veikti valstybės interesais, nepažeisti jos konstitucinės santvarkos, prirėkus imtis visų teisėtų veiksmų, reikalingų šiai santvarkai apsaugoti. Be to, asmuo, įgyvendinęs Konstitucijos 33

straipsnio 1 dalyje įtvirtintą savo teisę stoti į valstybės tarnybą, privalo būti lojalus valstybei ir dirbti taip, kad jo ištikimybė valstybei ir patikimumas nekeltų jokių abejonių, kad piliečiai galėtų pagrįstai pasitikėti valstybės tarnautojais (Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimas).

Lojalumas valstybei atsiskleidžia per pagarbą institucijoms, Lietuvos teisiniam reguliavimui, per netinkamų veiksmų nevykdymą, kurie galėtų pažeisti šalies konstitucinę santvarką bei prisidedant prie jos gėrovės kūrimo. EŽTT byloje *Sidabras ir Džiautas* prieš Lietuvą, pasisakė, kad teigiant, jog lojalumo stoka neginčijama, turi būti pabrėžta, jog pareiškėjų įsidarbinimo galimybės buvo apribotos ne vien valstybės tarnyboje, tačiau ir įvairiose privataus sektoriaus srityse. Teismas primena, jog darbuotojo lojalumo valstybei reikalavimas yra būdinga sąlyga, norint būti priimtam į valdžios institucijas, atsakingas už bendrojo intereso apsaugą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas).

Lyginant nepriekaištingos reputacijos reikalavimą su lojalumu galima teigti, jog tai du savarankiški, privalomi reikalavimai. Tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs, jog nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra siauresnė teisinė kategorija, siejama su griežtai reglamentuotais ją apibrėžiančiais kriterijais ir imperatyviomis iš šio reikalavimo nesilaikymo kylančiomis pasekmėmis (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1105/2014).

Nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra ne tik įtvirtintas Vidaus tarnybos statute, kaip bendrasis reikalavimas, bet šio statuto 9 straipsnio 2 dalyje pateikiamas baigtinis sąrašas aplinkybių, kada asmuo negali pretenduoti į statutinio valstybės tarnautojo pareigas, nes neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimo:

1) atvejis, kai asmuo buvo pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo. Nepriklausomai, kokio sunkumo yra nusikaltimas ar labai sunkus, ar sunkus, ar apysunkis, ar nesunkus, esminis momentas yra, jog nusikaltimas yra atliktas tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Be to, nesvarbu, ar teistumas išnyko, ar yra panaikintas. Į nagrinėjamą nepriekaištingos reputacijos praradimą patenka ir atvejis, kai asmuo pripažintas kaltu dėl kitos nusikalstamos veikos padarymo. Kitos nusikalstamos veikos gali būti: labai sunkus, sunkus, apysunkis ir nesunkus nusikaltimas, kuris buvo atliktas dėl asmens neatsargumo bei baudžiamasis nusižengimas tiek tyčinis, tiek neatsargus. Taip pat nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 5 metai, arba asmuo vis dar turi teistumą dėl padaryto nusikaltimo;

2) situacija, kai asmuo įstatymų nustatyta tvarka buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Į šį pagrindą nepatenka tik asmens atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės tuo pagrindu, kai nusikalstama veika praranda pavojingumą. Kaip antai, taikomas ir tada, kai nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos nepraėjo 3 metų terminas;

3) asmuo nebus laikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu anksčiau ėjo statutinio valstybės tarnautojo pareigas, dirbo teisėju, notaru, prokuroru, advokatu ar krašto apsaugos sistemoje ir buvo atleistas už: pareigūno vardo pažeminimą, teisėjo vardą žeminantį poelgį, notarų profesinės etikos ar tarnybinius nusižengimus, prokuroro vardo pažeminimą, advokato profesinės etikos ir profesinės veiklos pažeidimus ar kario vardą žeminančius teisės pažeidimus. Šis pagrindas taikomas ir tada, kai yra gaunama oficiali informacija arba tarnybinio patikrinimo metu nustatomas galimas tarnybinis nusižengimas ar pareigūno vardo pažeminimas, dėl kurio yra pradamas tarnybinis patikrinimas ir kurio padarinys yra statutinio tarnautojo atleidimas;

4) nepriekaištingą reputaciją šalinanti aplinkybė – tarnautojo atleidimas iš valstybės tarnybos už tarnybinių nusižengimų ir nuo šio atleidimo dienos nepraėjo 3 metai. Taip pat, tuo atveju, kai gaunama oficiali informacija, dėl kurios pradamas tarnybinis patikrinimas, kurio pasekmė tarnautojo pripažinimas padariusiu tarnybinių nusižengimų ir skiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų. Šis pagrindas taikomas ir Valstybės tarnybos įstatymo numatytu atveju, kai tarnautojas yra pripažintas padariusiu tarnybinių nusižengimų, už kurį turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, ir nuo šio pripažinimo dienos nėra nepraėjęs 3 metų laikotarpis;

5) nepriekaištinga reputacija prarandama ir tada, kai jau einantis pareigas statutinis tarnautojas atleidžiamas iš darbo, pareigų. Šiuo atveju tarnautojas yra atleidžiamas iš darbo ar pareigų, pagrindu nesusijusiu su tarnybiniu nusižengimu ar pareigūno vardo pažeminimu. Nagrinėjamu atveju tarnautojas gali būti atleidžiamas, nes turėdamas statutinio valstybės tarnautojo statusą pareigūnas yra nuteisiamas už tyčinio nusikaltimo ar tyčinio baudžiamojo nusižengimo padarymą, arba dėl kurio įvykdymo jis negali atlikti savo pareigų, arba jam atimama teisė dirbti teisėsaugos institucijose. Taip pat tarnautojas atleidžiamas, jei praranda teisę verstis tam tikra veikla dėl to, kad neatitinka kituose įstatymuose keliamo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo. Prarasta specialioji teisė gali būti: teisė vairuoti kelių ar kitokią transporto priemonę, teisė laikyti ir nešioti ginklą, teisė dirbti su įslaptinta informacija. Dar šiuo pagrindu nepriekaištinga reputacija prarandama ir dėl etikos normų pažeidimo. Etikos normų pažeidimas kyla iš Vidaus tarnybos statuto įtvirtintų statutinių tarnautojų veiklos principų, pvz. skaidrumo, įstatymų

viršenybės ir kitų principų. Be to, nuo nagrinėto atleidimo pagrindo įsigaliojimo dienos nepraėjo 3 metų terminas;

6) asmuo kandidatuojantis į statutinio tarnautojo pareigas nebus laikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu yra ar buvo įstatymų nustatyta tvarka uždraustos organizacijos narys. Šis pagrindas dažniausiai taikomas, jei nustatyta, kad asmuo buvo SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) kadrinis darbuotojas bei nuo išaiškintos narystės pabaigos nepraėjo 3 metai.

Taigi, Vidaus tarnybos statutas nurodo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo turinį, kuriame yra pagrindai, kuriais remiantis pretendentas į statutinio tarnautojo pareigas nebus laikomas atitinkančiu šį reikalavimą. Taip pat nepriekaištingos reputacijos subjektams, šiuo atveju statutiniams tarnautojams, nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra taikomas visą tarnybos laikotarpį, todėl yra nurodyti ir pagrindai, kada asmuo jau eidamas pareigas gali prarasti nepriekaištingą reputaciją nes Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad statutiniai valstybės tarnautojai – tai sugriežtintos drausmės pareigūnai. Oficialioje konstitucinėje doktrinoje pažymėta, kad statutinė valstybės tarnyba yra specifinė valstybės tarnybos rūšis, besiskirianti nuo kitokios (civilinės) valstybės tarnybos ir karo tarnybos. Specialūs reikalavimai statutinių valstybės institucijų pareigūnams *inter alia* susiję su jų lojalumu Lietuvos valstybei ir patikimumu, išsilavinimu, amžiumi, sveikatos būkle (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. birželio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2299-968/2022).

Anksčiau buvo minėta, jog lojalumas valstybei, nepriekaištinga reputacija ir asmens patikimumas dažnai atvejais yra minima kartu. Panagrinėkime asmens patikimumo koncepciją. Taigi, asmens patikimumo samprata yra platesnė kategorija, kurią apibrėžia įvairūs ne tik su konkrečiomis asmeniui taikytomis sankcijomis susiję teisiniai įvykiai, bet ir kiti duomenys, sudarantys prielaidas asmenį ir jo veiklą vertinti kaip negalinčio turėti visiško pasitikėjimo, paliekant viešajam subjektui (darbdaviui) tam tikrą diskreciją, įvertinus duomenis valstybės tarnautojui numatytų (pavestų) pareigų, atsakomybės kontekste, spręsti apie to asmens patikimumą atliekant konkrečias pareigas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 2 d. nutartis Nr. A¹⁴³-1105/2014).

Lietuvos Respublikos valstybinės ir tarnybos paslapčių įstatymo (toliau – Valstybinės ir tarnybos paslapčių įstatymas) redakcija galiojusi nuo 2015 m. gruodžio 1 d. iki 2016 m. rugsėjo 30 d. nurodė, kad asmuo turi turėti dokumentą patvirtinantį apie jo patikimumą. Šis dokumentas vadinosi asmens patikimumo pažymėjimu, kuris įstatymų leidėjo nustatyta tvarka išduotas, patvirtinant asmens teisę dirbti ar susipažinti su užsienio valstybių ar

tarptautinių organizacijų perduota įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymų „Visiškai slaptai“, „Slaptai“, „Konfidencialiai“ atitikmenimis, arba tokią informaciją saugoti ar gabenti (Lietuvos Respublikos valstybinės ir ..., 2015).

Konstitucinis Teismas 2011 m. liepos 7 d. nutarime apie asmens patikimumą ir lojalumą valstybei yra pasisakęs, jog pagal Konstituciją asmenims, siekiantiems eiti ar einantiems pareigas valstybės tarnyboje, susijusias su įslaptintos informacijos naudojimu ar jos apsauga, nustatoma specialioji sąlyga yra ypatingas ir nė kiek neabejotinas patikimumas ir lojalumas Lietuvos valstybei. Asmens, siekiančio eiti ar einančio pareigas valstybės tarnyboje, susijusias su įslaptintos informacijos naudojimu ar jos apsauga, patikimumas ir lojalumas Lietuvos valstybei turi būti vertinami atsižvelgiant į visas reikšmingas tą asmenį apibūdinančias aplinkybes, *inter alia* jo veiklą, padarytus teisės pažeidimus, dalykines ir asmenines savybes, reputaciją, ryšius su kitais asmenimis (Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas).

Apibendrinant tai kas buvo išdėstyta, darytina išvada, kad statutinių valstybės tarnautojų kategorijai yra taikomas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas ir reglamentuojantis įstatymas tiksliai nustato pagrindus, kuriais remiantis asmuo nebus laikomas nepriekaištingos reputacijos ir negalės eiti pareigų statutinėje tarnyboje. Be to, statutiniams tarnautojams yra taikomas ne tik nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, bet reikalavimai labai glaudžiai susiję su nepriekaištinga reputacija – lojalumas Lietuvos valstybei ir asmens patikimumas. Šie reikalavimai turi sąsają tarpusavyje, bet yra savarankiški reikalavimai. Asmens lojalumas valstybei ir patikimumas yra savybės, kurios pasirodo asmens atliekamais veiksmais. Lojalumo savybė, nurodanti, koks yra asmens požiūris į valstybę, jo ištikimybę valstybei. Asmens patikimumas – savybė, perteikianti asmens požiūrį į atsakomybę vykdant įsipareigojimus ir gebėjimą dirbti su konfidencialia informacija. Todėl, galima teigti, kad asmens patikimumas ir lojalumas valstybei, yra kaip asmeninės savybės atspindinčios per asmens veiksmus ir prisidedančios prie visuomenės nuomonės apie asmenį ir jo reputacijos.

2.4. Valstybės pareigūnai

Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime yra konstatuota, jog įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad valstybės pareigūnai, vykdantys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, galėtų tinkamai vykdyti savo įgaliojimus, kad būtų išvengta viešųjų ir privačių interesų supriešinimo, kad nebūtų sudarytos teisinės prielaidos valstybės pareigūnams, vykdantiems funkcijas įgyvendinant

valstybės valdžią, visiems asmenims, priimantiems visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, veikti ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet savo asmeniniais ar grupiniais interesais, naudotis savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, kad būtų galima veiksmingai kontroliuoti, kaip valstybės pareigūnai, vykdančys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, laikosi šių reikalavimų, ir kad nurodyti valstybės pareigūnai ir kiti asmenys, jeigu jie nepaiso minėtų reikalavimų, turėtų atsakyti baudžiamosios atsakomybės būdu pagal Konstituciją ir įstatymus (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra taikomas visiems būsimiems ir esamiems valstybės pareigūnams. Todėl dar viena nagrinėjama plačioja prasme valstybinėje tarnyboje pareigas einančių asmenų, kuriems keliamas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, grupė – valstybės pareigūnai. Valstybės pareigūnais, vadovaujantis galiojančiais teisės aktais: specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai, vadovybės apsaugos pareigūnai ir žvalgybos pareigūnai.

Pirmasis nagrinėjamas specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų veiklą ir priėmimą, reglamentuojantis įstatymas yra Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas (toliau – Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas) (Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų... 2025). Pagal Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo nurodomą specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūno apibrėžimą ir pagal specialiųjų tyrimų tarnybos uždavinius, galima teigti, kad specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnas – valstybės pareigūnas, priimtas į pareigas Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo tvarka, kuris vykdo Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka baudžiamąjį persekiojimą dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kriminalinę žvalgybą, korupcijos prevenciją, didina antikorupcinį sąmoningumą, vykdo analitinę antikorupcinę žvalgybą.

Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje yra nurodomi atvejai, kada asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos ir negali būti skiriamas į Specialiųjų tyrimų tarnybą, jeigu:

- 1) kandidatas į valstybės pareigūnus buvo pripažintas kaltu dėl sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo arba tyčinės nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymo. Tyčinė nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams yra: kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas, neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas ir tarnybos pareigų neatlikimas. Pagal sunkumą tyčinė nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams gali būti labai sunki, sunki, apysunkė, nesunki ir baudžiamasis nusižengimas. Asmuo yra nelaikomas

nepriekaištingos reputacijos, neatsižvelgiant į tai, kad teistumas išnyko ar buvo panaikintas arba teistumas nekyla;

2) asmuo anksčiau buvo pripažintas kaltu dėl apysunkio nusikaltimo padarymo ir nuo teismo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 9 metų terminas;

3) pretendentas į valstybės pareigūnus įstatymų nustatyta tvarka buvo pripažintas kaltu dėl neatsargaus nusikaltimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymo. Neatsargus nusikaltimas gali būti labai sunkus, sunkus, apysunkis ir nesunkus. Tačiau nepriklausomai nuo nusikaltimo sunkumo, nuo teismo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos turi praeiti 7 metai, jog asmuo vėl būtų laikomas nepriekaištingos reputacijos;

4) asmuo norintis tapti valstybės pareigūnu įstatymų nustatyta tvarka buvo pripažintas kaltu dėl nesunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo teismo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nėra praėję 5 metai. Taip pat ši nepriekaištingą reputaciją šalinanti aplinkybė yra taikoma jeigu nėra išnykęs teistumas dėl padaryto kito nusikaltimo;

5) įstatymų nustatyta tvarka asmuo, pretenduojantis į valstybės pareigūno pareigas, buvo pripažintas kaltu dėl neatsargaus baudžiamojo nusižengimo padarymo. Taip pat asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už baudžiamąjį nusižengimą arba visas galimas tyčines, neatsargias nusikalstamas veikas tiek valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, tiek visas įstatymo leidėjo apibrėžtas, kaip uždraustas ir pavojingas visuomenei veikas. Be to, nėra įvykdyta asmeniui paskirta baudžiamojo poveikio priemonė arba nėra suėjęs baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimo terminas;

6) analogiškai kaip ir statutinių tarnautojų reguliavime nepriekaištingą reputaciją šalinanti aplinkybė yra, kad asmuo yra buvęs, įstatymų nustatyta tvarka pripažintos uždraustos organizacijos narys;

7) dar viena sutampanti, nepriekaištingą reputaciją šalinanti, aplinkybė su anksčiau nagrinėto Vidaus tarnybos statuto reglamentuojamais pagrindais. Šiuo atveju asmuo buvo atleistas iš visų galimų plačiąja prasme valstybės tarnautojo pareigų, paskyrus tarnybinių nuobaudą – atleidimą iš pareigų. Taip pat, jeigu buvo atleistas iš skiriamų arba renkamų pareigų dėl priesaikos ar pasižadėjimo sulaužymo, pareigūno vardo pažeminimo, dėl praradimo teisės verstis atitinkama veikla, dėl neatitikties įstatymuose keliamiems nepriekaištingos reputacijos reikalavimams ar teisės aktuose nustatytoms etikos normoms. Kaip ir dažnu atveju ir ši nepriekaištingą reputaciją šalinanti aplinkybė galioja nuo atleidimo iš pareigų ar tarnybos dienos, pripažinimo padarius tarnybinių nusižengimą dienos arba nuo atleidimo iš darbo, pareigų ar teisės verstis atitinkama veikla praradimo dienos, kol nepraėjo 3 metai;

8) iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš Viešojo sektoriaus darbuotojų registro gautos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinį nusižengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinį nusižengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš asmens, pareiškusio norą tarnauti Specialiųjų tyrimų tarnyboje, pateiktos informacijos ar kitų duomenų Specialiųjų tyrimų tarnybos direktorius padaro išvadą, kad asmuo neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų;

9) asmuo neatitinka Valstybės ir tarnybos įstatyme nustatytų reikalavimų, kurie leistų asmeniui išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, jeigu valstybės pareigūno pareigos reikalauja turėti šį leidimą;

10) atrankos metu nustatomos asmens savybės, ryšiai ar kitos su asmeniu ar jo aplinka susijusios aplinkybės, ar faktai, iš kurių Specialiųjų tyrimų tarnybos direktorius padaro išvadą, kad asmens elgesys ar veikla nėra suderinami su Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų elgesio kodeksu. Valstybės pareigūnams yra keliami itin aukšti etikos ir profesinio elgesio standartai. Todėl nustačius, jog kandidato savybės sukelia abejonių dėl galimo pareigų atlikimo, tai gali būti pagrindas laikyti kandidatą neatitinkančiu nepriekaištingos reputacijos reikalavimo.

Antrasis analizuojamas įstatymas, kuriame yra nepriekaištingos reputacijos reikalavimas – Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos įstatymas (toliau – Vadovybės apsaugos įstatymas) (Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos įstatymas, 2024). Vadovybės apsaugos įstatymas nurodo, jog vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnas – valstybės pareigūnas, šio įstatymo nustatyta tvarka paskirtas į pareigas vadovybės apsaugos tarnyboje ir turintis įgaliojimus duoti nepavaldiems asmenims privalomus vykdyti nurodymus ir (ar) vadovaujantis kitiems šios tarnybos pareigūnams, kurio tarnybos uždaviniai yra užtikrinti saugomų asmenų ir saugomų objektų saugumą, o įvedus karo padėtį ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu, kai Vadovybės apsaugos tarnyba yra sudedamoji ginkluotųjų pajėgų dalis, ji turi pareigą ginti valstybę.

Vadovybės apsaugos įstatyme yra atskirtas straipsnis aiškinantis nepriekaištingos reputacijos reikalavimo turinį vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnams. Aplinkybės, dėl kurių asmuo nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos kandidatuojančiu į vadovybės apsaugos pareigūnus pagal Vadovybės apsaugos įstatymo 19 straipsnio 3 dalį yra:

1) pirmoji aplinkybė, asmens pripažinimas kaltu dėl labai sunkaus ar sunkaus nusikaltimo arba tyčinio nusikaltimo valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams padarymo. Analogiškai kaip ir Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams yra: kyšininkavimas, prekyba poveikiu,

papirkimas, piktnaudžiavimas, neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas ir tarnybos pareigų neatlikimas. Nepaisant to, ar teistumas išnyko ar yra panaikintas;

2) šis pagrindas apima asmens pripažinimą kaltu dėl apysunkio ir nesunkaus sunkumo tyčinio nusikaltimo padarymo. Nepaisant ar teistumas išnyko ar yra panaikintas. Taip pat, kai asmuo buvo pripažintas kaltu dėl kitos nusikalstamos veikos t. y. visų galimo sunkumo rūšių neatsargūs nusikaltimų ir tiek tyčinis, tiek neatsargus baudžiamasis nusižengimo padarymo. Asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos, jei nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 5 metai arba vis dar yra teistumą dėl padaryto nusikaltimo;

3) pretendentas į vadovybės apsaugos pareigūnus buvo pašalintas arba atleistas iš valstybės tarnautojo, teisėjo, prokuroro, kito valstybės pareigūno, advokato, advokato padėjėjo, notaro, antstolio, antstolio padėjėjo pareigų arba iš pareigų krašto apsaugos sistemoje už profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus, pareigūno ar kario vardo pažeminimą ar praradus pasitikėjimą juo ir nuo pašalinimo ar atleidimo dienos nepraėjo 5 metai. Taip pat nepriekaištinga reputacija yra prarandama, jeigu vadovybės apsaugos pareigūnui kilo tarnybinė atsakomybė, atlikus tarnybinį patikrinimą, nes buvo gauta oficiali informacija apie pareigūno galimai padarytą tarnybinį nusižengimą ar pareigūno vardo pažeminimą. Atlikus tarnybinį patikrinimą, pareigūnui skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, ir šis pagrindas galioja nuo 5 metų laikotarpį;

4) yra išsiaiškinama, jog pretendentas į vadovybės apsaugos pareigūnus buvo įstatymų nustatyta tvarka uždraustos organizacijos narys ir nuo šios narystės pabaigos nėra praėjęs 3 metų terminas;

5) šis pagrindas taikomas jau esantiems vadovybės apsaugos pareigūnams, atvejais, kai pareigūnų elgesys ar veikla nesuderinama su Vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnų etikos kodekso reikalavimais.

Trečiasis analizuojamas įstatymas – Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas (toliau – Žvalgybos įstatymas) (Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas, 2025). Šis įstatymas nurodo, jog į valstybės pareigūnų kategoriją patenka žvalgybos ir kontržvalgybos pareigūnai. Pagal Žvalgybos įstatymo 2 straipsnio 8 punktą žvalgybos pareigūnas – asmuo, pagal žvalgybos pareigūno tarnybos ar profesinės karo tarnybos sutartį, tarnaujantis žvalgybos institucijoje ir vykdamas žvalgybą ar kontržvalgybą. Žvalgyba – veikla, apimanti informacijos apie išorės rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir valstybės interesams rinkimą, apdorojimą, vertinimą ir šios informacijos pateikimą nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms. Kontržvalgyba – veikla, apimanti informacijos apie vidaus rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes Lietuvos

Respublikos nacionaliniam saugumui ir valstybės interesams rinkimą, apdorojimą, vertinimą ir šios informacijos pateikimą nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms, taip pat veikla, kuria siekiama šiuos rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes šalinti.

Žvalgybos pareigūnų veikla turi tiesioginį ryšį su valstybės nacionaliniu saugumu bei slapta informacija, todėl žvalgybos pareigūnams yra būtina nepriekaištinga reputacija.

Žvalgybos įstatymo 32 straipsnio 3 dalis pateikia atvejus, kada asmuo nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos:

1) pretendentas į žvalgybos pareigūno pareigas, anksčiau buvo pripažintas kaltu dėl labai sunkaus ar sunkaus nusikaltimo padarymo. Be to, asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos ir nepaisant to, ar išnyko teistumas;

2) kandidatas į šios kategorijos valstybės pareigūnus buvo pripažintas kaltu dėl šių nusikalstamų veikų: tyčinio arba neatsargaus apysunkio ir nesunkaus nusikaltimo bei tyčinio ar neatsargaus baudžiamojo nusižengimo. Taip pat, asmuo neatitiks nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, jei dėl nusikaltimų įvykdymo nėra išnykęs teistumas;

3) asmuo buvo pašalintas arba atleistas iš teisėjo, prokuroro, advokato, advokato padėjėjo, notaro, teismo antstolio, antstolio, antstolio padėjėjo pareigų arba iš valstybės tarnybos už profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus ar praradus juo pasitikėjimą ir nuo atleidimo dienos nepraėjo 5 metų terminas, jog asmuo vėl būtų laikomas nepriekaištingos reputacijos;

4) kandidatas neatitiks nepriekaištingos reputacijos, jeigu anksčiau buvo SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) kadrinis darbuotojas, kuriam pagal Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ buvo taikomi darbinės veiklos apribojimai, ar buvo šios organizacijos rezerve. Taip pat šiam pagrindui nėra nustatytas terminas, po kurio asmuo vėl bus laikomas nepriekaištingos reputacijos;

5) jeigu asmuo apkaltos proceso tvarka buvo pašalintas iš eitų pareigų arba buvo panaikintas jo Seimo nario mandatas, jis nebus laikomas nepriekaištingos reputacijos ir negalės tapti žvalgybos pareigūnu. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstitucinis apkaltos institutas yra viena iš viešos demokratinės kontrolės formų. Apkaltos proceso tikslas – išspręsti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų asmenų konstitucinės atsakomybės klausimą, dėl šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo ir priesaikos sulaužymo apkaltos proceso tvarka pritaikytos konstitucinės sankcijos (konstitucinės atsakomybės)

turinį sudaro ir asmens, šiurkščiai pažeidusio Konstituciją, sulaužiusio priesaiką, pašalinimas iš pareigų, ir iš to išplaukiantis draudimas tokiam asmeniui ateityje užimti pareigas (Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas);

6) jei yra nustatoma, jog kandidatuojantis asmuo ar jau pareigas atliekantis žvalgybos pareigūnas piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, jis nebus laikomas nepriekaištingos reputacijos. Žvalgybos pareigūnų veikla reikalauja atitinkamų sveikatos, aukštų elgesio, patikimumo ir konfidencialumo standartų, todėl asmuo piktnaudžiaujantis alkoholiu ar narkotinėmis medžiagomis kelia abejonių dėl savo sugebėjimo tinkamai atlikti žvalgybos pareigūno pareigas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog valstybės pareigūnai yra nepriekaištingos reputacijos subjektai, kuriems nepriekaištinga reputacija yra viena iš esminių sąlygų, leidžiančių asmeniui tapti valstybės pareigūnu. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimas yra taikomas tiek priėmimo į valstybės pareigūnus procedūroje, tiek visos tarnybos laikotarpiu. Valstybės pareigūnai, priklausomai nuo jų pareigų specifikos turi savarankiškus jų veiklą reglamentuojančius įstatymus, kuriuose yra atskleidžiami nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindai. Visuose nagrinėtuose įstatymuose yra nemažai sutampančių nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindų, tačiau yra ir skirtumų. Pavyzdžiui, Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo išskirtinės nepriekaištingą reputaciją šalinančios aplinkybės – kai apie asmenį Korupcijos prevencijos įstatymo tvarka yra gaunama informacija, kad jis buvo atleistas iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinį nusižengimą ar pripažintas padariusiu tarnybinį nusižengimą, kai asmuo neturi leidimo dirbti su įslaptinta informacija, kai atrankos metu nustatomos asmens savybės, ryšiai ar kitos su asmeniu ar jo aplinka susijusios aplinkybės, ar faktai, iš kurių nusprendžiama, kad asmens elgesys ar veikla nėra suderinami su specialiuųjų tyrimų tarnybos pareigūnų elgesio kodeksu. Nepriekaištingos reputacijos pagrindas, kuriuo išsiskiria Vadovybės apsaugos įstatymas yra, jeigu asmens elgesys ar veikla neatitinka vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnų etikos kodekso. Tačiau daugiausiai kitokių pagrindų nepriekaištingos reputacijos praradimo turi Žvalgybos įstatymas, kuriame asmenys neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimo jei yra nustatoma, jog asmuo buvo SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) kadrinis darbuotojas ar buvo šios organizacijos rezerve, jei asmuo apkaltos proceso tvarka buvo pašalintas iš eitų pareigų arba buvo panaikintas jo Seimo nario mandatas arba jei yra sužinoma, jog asmuo piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis.

3. NEPRIEKAIŠTINGOS REPUTACIJOS KRITERIJŲ TEISINIO REGULIAVIMO ASPEKTAI

Valstybės tarnautojų atliekamos funkcijos didžia dalimi lemia pareigų apimtį, nusakant jų veiklos mastą ir bendrus veiklos kriterijus. Valstybės tarnautojams, kitaip nei eiliniams piliečiams, šalies konstitucija, įstatymai pirmiausia nustato tam tikras pareigas ir paskui apibrėžia tam tikras teises. Toks valstybės tarnautojų pareigų įvardijimas liudija jų profesionalumo ir kompetencijos svarbą atliekant apibrėžtas funkcijas (Palidauskaitė, Iš Valstybės tarnyba Lietuvoje..., 2007, p. 230-231). Be to, Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, jog valstybės tarnautojas pagal Konstituciją turi tinkamai atlikti savo pareigas vadovaudamasis Konstitucija ir teise. Jis turi laikytis Konstitucijos ir įstatymų, profesinės etikos reikalavimų, saugoti savo, kaip valstybės tarnautojo, reputaciją ir institucijos, kurioje dirba, autoritetą (Konstitucinio Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Todėl, pagrindinis valstybės tarnybą reglamentuojantis įstatymas – Valstybės tarnybos įstatymas, kurio 5 straipsnis nurodo sąrašą savarankiškų pagrindų, kada kandidatas į valstybės tarnautojus nebus laikomas atitinkančiu nepriekaištingos reputacijos reikalavimą. Asmeniui pakanka bent vienos nepriekaištingą reputaciją šalinančios aplinkybės, jog kandidatas nebūtų priimtas į pareigas:

1) įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 10 metų arba pripažintas kaltu dėl sunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 8 metų, arba pripažintas kaltu dėl apysunkio nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 4 metų, arba pripažintas kaltu dėl nesunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 3 metų;

2) įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl baudžiamojo nusižengimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 3 metų;

3) įstatymų nustatyta tvarka atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės;

4) atleistas iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkščius tarnybinius nusižengimus arba pripažintas padariusiu šiurkštų tarnybinį nusižengimą, už kurį turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, ir nuo atleidimo iš pareigų dienos arba nuo pripažinimo padarius šiurkštų tarnybinį nusižengimą dienos nepraėjo 3 metų;

5) atleistas iš darbo, pareigų ar yra praradęs teisę verstis tam tikra veikla už kituose įstatymuose keliamo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo neatitiktį ar elgesio (etikos) normų pažeidimą ir nuo atleidimo iš darbo, pareigų ar teisės verstis tam tikra veikla praradimo dienos nepraėjo 3 metų;

6) atleistas arba pašalintas iš skiriamų arba renkamų pareigų dėl priesaikos ar pasižadėjimo sulaužymo, pareigūno vardo pažeminimo ir nuo atleidimo arba pašalinimo iš pareigų dienos nepraėjo 3 metai;

7) yra ar buvo įstatymų nustatyta tvarka uždraustos organizacijos narys, jeigu nuo narystės pabaigos nepraėjo 3 metai.

Apibendrinant visas Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nurodomas nepriekaištingos reputacijos praradimo aplinkybės, galima teigti, jog pagrindai remiasi asmeniui kilusia baudžiamąja atsakomybe, tarnybiniais pareigų pažeidimais ir uždrausta naryste tam tikroje organizacijoje. Taip pat įstatymų leidėjas yra nustatęs terminus, per kuriuos asmeniui yra suteikiama galimybė reabilituotis ir susigrąžinti nepriekaištingą reputaciją.

Valstybės tarnybos įstatyme reglamentuojamas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, kurio turinys išdėstytas pagal atlikto pažeidimo sunkumą ir nustatytą reabilitacijos terminą. Kiekvienas iš nurodytų nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindų yra savarankiški ir turintys specifinius taikymo bruožus. Todėl yra svarbu detaliai išnagrinėti visas Valstybės tarnybos įstatyme esančias nepriekaištingą reputaciją šalinančias aplinkybes, kad išryškėtų aspektai panaikinantys asmens nepriekaištingą reputaciją.

3.1. Nusikalstamos veikos padarymas

Viena iš nepriekaištingos reputacijos praradimo aplinkybių yra, kai asmuo įvykdo nusikalstamą veiką, už kurią jis yra patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir pripažįstamas kaltu priimant apkaltinamąjį nuosprendį. Vienas iš baudžiamosios atsakomybės elementų yra teistumas. Teistumas yra baudžiamosios teisės institutas, sukeliantis pasekmių baudžiamojo įstatymo prasme nuteistam asmeniui per teistumo laikotarpį. Teistumo laikotarpis – tam tikras laikotarpis, praėjęs priėmus nuosprendį. Šiuo laikotarpiu asmuo yra laikomas teistumą turinčiu ir asmeniui Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas) normos kelia specialius elgesio reikalavimus (Piesliakas, 2008, p. 433).

Kadangi teistumas yra baudžiamosios teisės institutas, jį reglamentuoja Baudžiamojo kodekso 97 straipsnis. Šiame straipsnyje yra nurodyta, jog teistumas galioja nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo ir išnyksta suėjus įstatymų leidėjo nustatytam terminui arba jį panaikinus. Teistumo trukmė priklauso nuo įvykdytos nusikalstamos veikos sunkumo (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000).

Vienas iš teistumo padarinių yra visuomenės nusivylimas asmeniu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, jog asmens nuteisimo faktas yra reikšminga informacija, kuri nurodoma visuomenei ir jos reikšmingumas bei visuomenės teisė susipažinti su tokio pobūdžio informacija išlieka ir praėjus ilgesniam laikotarpiui negu įstatymų leidėjo nustatytas teistumo terminas. Akivaizdu, kad tokia aplinkybė ir informacija apie padarytą nusikaltimą pati savaime menkina nuteisto asmens garbę ir orumą visuomenės akivaizdoje, nes nusikaltimas yra moraliai smerktinas to asmens poelgis. Informacijos apie nusikaltimą viešinimas labiau nepažemina ir nepažemins ieškovo, negu kad pažemino jo paties garbę ir orumą nusikalstamos veikos padarymas. Toks faktas ir jo nusikaltimą padariusio asmens neigiamai reputacijai pasekmės išlieka visam gyvenimui. Kita vertus, teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad nuteisti asmenys, atlikę bausmę, gali teisėtai siekti vėl visiškai integruotis į visuomenę. Vis dėlto, kaip jau minėta pirmiau, tai, kad asmuo buvo „reabilituotas“, savaime negali pateisinti teisės būti pamirštam pripažinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-1075/2023).

Asmuo padarydamas nusikalstamą veiką prarandą pasitikėjimą ir gerą nuomonę apie save visuomenėje, tad tokio asmens tiek kandidatūrą į valstybės tarnautojo pareigas, tiek tolimesnę galimybę eiti pareigas valstybės tarnyboje yra abejotina. Šiuo pagrindu Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, kad jei valstybės tarnautojas (pareigūnas) galimai daro nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, *inter alia* tarnybinius nusižengimus, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 22 straipsnį, 33 straipsnio 1 dalį, konstitucinę teisinės valstybės principą, jam gali būti taikomos valstybės prievartos priemonės, kuriomis daromas tam tikras poveikis jo elgesiui, kartu ribojamas naudojimasis *inter alia* teise į privataus gyvenimo apsaugą ar teise stoti į valstybės tarnybą, siekiant konstituciškai svarbių tikslų, *inter alia* užtikrinti valstybės tarnybos skaidrumą ir viešumą (Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas).

Dėl šios priežasties asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn faktas, kaip nepriekaištingos reputacijos reikalavimo neatitikimo pagrindas, yra nurodytas visuose šiame darbe nagrinėjamuose teisės aktuose, kurie yra taikomi tiek esamiems, tiek būsimiems valstybės tarnautojams ir valstybės pareigūnams: Valstybės tarnybos, Vadovybės apsaugos, Žvalgybos įstatymuose ir Vidaus tarnybos statute. Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1-2 punktuose yra įtvirtintos visos nusikalstamos veikos, kurių padarymas pašalina asmens nepriekaištingą reputaciją:

1) asmuo įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 10 metų;

2) asmuo pripažintas kaltu dėl sunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 8 metai;

3) asmuo pripažintas kaltu dėl apysunkio nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 4 metai;

4) asmuo pripažintas kaltu dėl nesunkaus nusikaltimo padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 3 metai;

5) asmuo įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl baudžiamojo nusižengimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymo ir nuo bausmės atlikimo nepraėjo 3 metai.

Tai reiškia, jog į nagrinėjamą nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindą patenka teistumas už visas nusikalstamas veikas, t. y. labai sunkius, sunkius, apysunkius, nesunkius nusikaltimus. Taip pat asmens nepriekaištingą reputaciją pašalina ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimas dėl baudžiamojo nusižengimo padarymo.

Baudžiamas kodeksas pateikia tiek nusikalstamų veikų, tiek baudžiamojo nusižengimo sampratą. Tiek nusikaltimas, tiek baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga, uždrausta veiką (veikiamas ar neveikimas), nustatyta įstatymų leidėjo, už kurią yra taikoma atitinkama bausmė. Jeigu asmens nusikalstama veika yra kvalifikuojama kaip nusikaltimas, tada viena iš bausmės alternatyvų gali būti laisvės atėmimas, o jeigu padaryta nusikalstama veika yra baudžiamasis nusižengimas, tuomet skiriama bausmė nėra susijusi su laisvės atėmimu.

Pažymėtina, jog Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 2 punktas nurodo, jog asmens pripažinimas kaltu dėl baudžiamojo nusižengimo atlikimo turi būti dėl specifinės, šiame straipsnyje nurodytos veikos t. y. asmuo įvykdydamas baudžiamąjį nusižengimą sukėlė neigiamas pasekmes valstybės tarnybai, kaip institutui arba pažeidė viešuosius interesus. Baudžiamajame kodekse yra išskirtas atskiras skyrius, kuriame yra įvardintos nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams: kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas, neteisėtas teisių į daiktą registravimas ir tarnybos pareigų neatlikimas. Svarbu paminėti, jog teismo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimas ir bausmės atlikimas už tyčinio ar neatsargaus baudžiamojo nusižengimo padarymą teistumo asmeniui neužtraukia (Abramavičius et al. 2004, p. 502).

Nepriklausomai už kokią nusikalstamos veikos rūšį ir sunkumą, asmuo yra traukiamas atsakyti baudžiamąja atsakomybe, bus laikoma, jog valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimo. Svarbu paminėti, kad Valstybės tarnybos įstatymas nurodo tiksliai terminus, kokį laikotarpį asmeniui yra ribojama stoti į valstybės tarnybą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo ginčą, kuris kilo tarp buvusios valstybės tarnautojos, nes ji ginčijo atleidimo iš pareigų pagrindą, ir Klaipėdos miesto savivaldybės. Buvusi tarnautoja nurodė, jog turėjo būti atleista tuo pagrindu, jog jos valstybės tarnautojos pareigybė yra panaikinama, o ne įsiteisėjusio nuosprendžio pagrindu, kuriuo tarnautojui yra paskirta bausmė už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką arba bausmė dėl kurios negali eiti savo pareigų. Tačiau anksčiau tarnautoja buvo nuteista dėl piktnaudžiavimo pagal Baudžiamojo kodekso 228 straipsnio 2 dalį. Teismas 2004 m. gegužės 26 d. nutartimi pasisakė, kad įsiteisėjus teismo nuosprendžiui, kuriuo valstybės tarnautojui paskirta bausmė už nusikalstamą veiką valstybės tarnybai, be išlygų atsiranda teisinės pasekmės, numatytos Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 16 punkte (2004 m. Valstybės tarnybos įstatymo redakcija) – valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų. Pažymėtina, jog taikant šį atleidimo iš tarnybos teisinį pagrindą yra svarbūs du juridiniai faktai: paskiriama bausmė ir ji turi būti paskiriama už nusikalstamą veiką valstybės tarnybai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷-483-04).

Kitoje administracinėje byloje ginčas kilo dėl statutinio tarnautojo atleidimo iš pareigų Viešojo saugumo tarnybos direktoriaus įsakymu, nes tarnautojo priėmimo į pareigas metu nebuvo žinomas faktas, jog jis buvo pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje konstatavo, kad asmeniui einant pareigas vidaus tarnybos sistemoje, kuri yra susijusi ir su viešosios tvarkos užtikrinimu, nusikaltimų prevencija, teisei priešingą veiką įvykdžiusių asmenų persekiojimu, iš principo būtų ydinga situacija, kai įstatymų leidėjo priskirtas funkcijas atliekantis tarnautojas pats būtų teistas (t. y. jo atžvilgiu būtų priimtas ir įsiteisėjęs nuosprendis ar baudžiamasis įsakymas) (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3921-556/2021).

Be to, ginčo metu galiojusiame Vidaus tarnybos statute (2021 m. redakcija) buvo nustatytas pagrindas, kuriuo galima atleisti tarnautoją iš pareigų, kai tarnautojas nebeatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, nes jis buvo pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo, nepriklausomai, ar teistumas išnyko, ar yra panaikintas ir šis faktas nebuvo žinomas tarnautojo priėmimo į vidaus tarnybą metu.

Analogiškai ginčyto reguliavimo atveju, kaip anksčiau nagrinėtoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal ginčijamą nuostatą „pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo, nesvarbu, ar teistumas išnyko, ar yra panaikintas“ įtvirtintą ir su juo susijusį teisinį reguliavimą

pažymėta, nustatyta sąlyga būti pripažintam kaltu dėl bet kurio tyčinio nusikaltimo padarymo, nepaisant jo pavojingumo pobūdžio ir laipsnio, dėl kurios asmuo neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimo ir negali būti statutiniu valstybės tarnautoju – vidaus tarnybos sistemos pareigūnu. Asmuo laikomas neatitinkančiu nepriekaištingos reputacijos reikalavimo neterminuotai, nepaisant to, ar išnyko, ar buvo panaikintas teistumas už padarytą tyčinį nusikaltimą, t. y. ir tais atvejais, kai asmuo laikomas neteistu išnykus jo teistumui. Taigi, pagal ginčijamą Vidaus tarnybos statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punkto (2021 m. Vidaus tarnybos statuto redakcija) nuostatą asmuo, pripažintas kaltu dėl bet kurio tyčinio nusikaltimo padarymo, niekada negali būti statutiniu valstybės tarnautoju – vidaus tarnybos sistemos pareigūnu (Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimas).

Šiame kontekste labai svarbu pažymėti, kad Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, jog Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą gali būti ribojama, jeigu laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu ir apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus. Apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė (Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutarimas). Tai reiškia, jog asmenų konstitucinė teisė stoti į valstybės tarnybą gali būti ribojama nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, norint užtikrinti, kad valstybės tarnautojai laikosi konstitucinių vertybių.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog nusikalstamos veikos padarymas yra pagrįstas pagrindas nepriekaištingos reputacijos reikalavimo neatitikimui. Asmuo įvykdydamas nusikalstamą veiką pažeidžia visuomenės tvarką ir praranda visuomenės pasitikėjimą. Dėl šios priežasties baudžiamasis įstatymas yra nustatęs veikas, kurios yra pavojingos ir draudžiamos, bei už jų įvykdymą nustatęs atsakomybę. Todėl asmuo, pripažintas kaltu dėl bet kokio sunkumo nusikalstamos veikos padarymo, nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos ir negali atlikti valstybės tarnautojo pareigų. Šis absoliutus apribojimas yra taikomas, nes valstybės tarnybos instituto funkcijas – garantuoti viešąjį interesą ir užtikrinti žmogaus teises ir laisves, turi vykdyti asmenys keliantys visuomenei pasitikėjimą, o anksčiau kaltu pripažintas asmuo kelia abejonių, tiek savo sąžiningumu, tiek skaidrumu, tiek patikimumu.

3.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės

Antrasis nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindas yra sąlyga, jog asmuo yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Baudžiamoji atsakomybė – tai asmens, padariusio nusikalstamą veiką, pareiga, kilusi dėl nusikalstamos veikos padarymo, būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn, t. y. būti teismo pasmerktam valstybės vardu priimant apkaltinamąjį nuosprendį atlikti bausmę ir turėti teistumą (Piesliakas, 2007, p. 11).

Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės yra neatsiejamai susijęs su nusikalstama veika, o asmens padaryta nusikalstama veika yra preliminarai atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės taikymo sąlyga. Šis institutas yra vienas iš nusikalstamos veikos padarinių, todėl apie asmens atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės (taip pat ir dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo) galima spręsti tik konstatavus, kad tas asmuo yra padaręs nusikalstamą veiką. Todėl, teismui nusprendus atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, toks asmuo nėra išteisinamas ir jis nėra reabilituojamas dėl padarytos veikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-1214/2024).

Baudžiamojoje teisėje įsitvirtinęs atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės kaip materialusis baudžiamosios teisės institutas pagrįstas koncepcija, kad jo taikymas nereiškia asmens išteisinimo, t. y. asmeniui nėra tiesiog dovanojama ar jis reabilituojamas dėl įtarimo padarius nusikalstamą veiką. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės traktuojamas kaip viena iš kompromiso tarp valstybės, atstovaujamos kompetentingų institucijų (teismo, prokuratūros), ir asmens, padariusio baudžiamajame įstatyme numatytą nusikalstamą veiką, apraiškų (Sverchkov, 2008 cituota Bagdžius, 2024, p. 358), kai, esant konkrečioms įstatymo numatytais sąlygoms, nusikalstamą veiką padaręs asmuo atleidžiamas nuo to, kas sudaro baudžiamosios atsakomybės turinį, t. y. nuo pasmerkimo valstybės vardu pripažįstant kaltu padarius nusikalstamą veiką ir priimant apkaltinamąjį nuosprendį, nuo bausmės skyrimo ir teistumo (Piesliakas, 2008 cituota Bagdžius, 2024, p. 358).

Nepaisant to, Lietuvos teisėje įsivyravusi nepriekaištingą reputaciją šalinančių aplinkybių įtvirtinimo tendencija 1) paneigia nuostatą, kad asmens viešas pasmerkimas dėl padarytos nusikalstamos veikos atliekamas pripažįstant jį kaltu, implikuojant, kad asmens pasmerkimas galimas vien nustačius nusikalstamos veikos požymius, o taip yra tiesiogiai pažeidžiama nekaltumo prezumpcija; 2) yra prieštaringa, nes teisiškai situacijos, kai asmuo ir pripažįstamas kaltu (arba nuteisiamas) ir atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, yra neįmanomos; 3) nepasiekia tų įstatymų leidėjo tikslų, kurių siekiama nustatant ar keičiant teisinį reguliavimą. Be to, svarbu atkreipti dėmesį, kad iš esmės visuose

nepriekaištingos reputacijos reikalavimuose, susijusiuose su nusikalstamos veikos padarymu, yra ne tik kalbama apie jo pripažinimą kaltu, bet ir esamą atitinkamą teisinį dokumentą – nuosprendį (Bagdžius, 2022, p. 99-100).

Taikant atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, asmuo oficialaus ir viešojo pasmerkimo pripažįstant jį kaltu išvengia. Asmens reputacijos klausimas baudžiamuoju teisiniu ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės požiūriu yra aktualus, nes: 1) poveikis asmens reputacijai pradėjus jį traukti baudžiamojon atsakomybėn; 2) teisiniai padariniai asmens reputacijai, pripažinus, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, bet atleidus jį nuo baudžiamosios atsakomybės (Bagdžius, 2022, p. 93).

Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 2 punktas nurodo, jog asmuo nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos jeigu, įstatymų nustatyta tvarka yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ir nurodytas terminas kiek yra taikomas šis nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindas:

1) asmuo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už labai sunkaus nusikaltimo padarymą ir nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos nepraejo 4 metai;

2) pretendentas į valstybės tarnautojus buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už sunkaus nusikaltimo padarymą bei nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos nepraejo 3 metai;

3) buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už apysunkio nusikaltimo padarymą. Taikomas 2 metus nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos arba nėra pasibaigęs laidavimo terminas, atvejais, kai asmuo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą;

4) buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už nesunkaus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymą. Įstatymų leidėjo nustatytas taikymo terminas yra vieni metai nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos arba nėra pasibaigęs laidavimo terminas.

Analogiškai, kaip ir su nepriekaištingos reputacijos praradimu dėl teistumo, Valstybės tarnybos įstatymas nurodo, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės yra pagrįstas pagrindas nepriekaištingos reputacijos reikalavimo neatitikimui. Taip pat nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindui įtakos neturi nusikalstamos veikos rūšis ir sudėtingumas

Be to, nepriekaištinga reputacija nėra atgauna, kol nepraeina įstatymų leidėjo nustatytas pasitaisymo laikotarpis, kurio trukmė priklauso, nuo padarytos nusikalstamos veikos sunkumo. Pažymėtina, kad nepriekaištinga reputacija nėra prarandama išimtiniais atvejais, kai asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, bet pats asmuo arba nusikalstama veika, už kurią buvo nuteistas asmuo prarado pavojingumą arba dėl

nusikaltimo mažareikšmiškumo, t. y. padarytos nusikalstamos veikos pasekmės yra minimalios ir neturi reikšmingo poveikio visuomenei.

Kaip antai, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti suvokiamas kaip atsisakymas kaltą asmenį teisti ir skirti jam bausmę. Taikydamas šį institutą ir nutraukdamas baudžiamąją bylą kaltininkui teismas tiki, kad teisingumas konkrečioje byloje ir prevencinis baudžiamosios teisės tikslas bus pasiektas nepasmerkiant nusikalstamą veiką padariusio asmens, neskiriant jam bausmės ir nesukeliant teistumo (Bagdžius, 2022, p. 102).

Vidaus tarnybos statutas taip pat turi nuostatą, jog asmuo neatitinka nepriekaištingos reputacijos, jei anksčiau yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Todėl, konstatuotina ir tai, kad pagal ginčijamą teisinį reguliavimą būti statutiniais valstybės tarnautojais – vidaus tarnybos sistemos pareigūnais neterminuotai draudžiama ne tik asmenims, padariusiems itin pavojingus nusikaltimus, *inter alia* Lietuvos valstybei ar valstybės tarnybai, bet ir visiems pripažintiems kaltais dėl bet kurio tyčinio nusikaltimo padarymo asmenims, neatsižvelgiant į padaryto nusikaltimo pavojingumą. Pažymėtina, kad tokio teisinio reguliavimo negalima pateisinti statutinės valstybės tarnybos ypatumais, nes juo paneigiama teisės stoti į tokią valstybės tarnybą esmė (Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 20 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad nepriekaištingą reputaciją šalinanti aplinkybė – atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, taikoma tik įstatymų leidėjo nustatytą terminą. Todėl baudžiamasis teisinis santykis, atsiradęs dėl nusikalstamos veikos padarymo, be kita ko, pasibaigia, jei asmeniui taikius sąlyginį atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės per nustatytą laiką (terminą) nėra gauta duomenų apie naujos nusikalstamos veikos padarymą ir vykdomos kitos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygos (jei tokios nustatytos) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-142-697/2022).

Konstitucinis Teismas 2022 m. spalio 22 d. nutarimu, kuriame tyrė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ar Vidaus tarnybos statuto (2018-06-29 redakcija) 9 str. 2 d. 2 p. nurodantis, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos jį nuo baudžiamosios atsakomybės atleidus bet kuriuo iš Baudžiamojo kodekso numatytų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų atitiktį Konstitucijos 33 straipsniui (lygios teisės stoti į valstybės tarnybą) ir 48 straipsniui (kiekvienas gali laisvai pasirinkti savo darbą) konstatavo, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius, ginčijamame Vidaus tarnybos statuto 9 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatė tokį siekiančių eiti pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą užtikrinantį reikalavimą, susijusį su

jų reputacija. Nustatytas nepriekaištingos reputacijos reikalavimo reguliavimas, nurodė kad asmuo, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamos veikos padarymą, tam tikrą laiką negalėtų užimti pareigų valstybės tarnyboje. Taigi, tokiu teisiniu reguliavimu įstatymu leidėjas siekė minėto konstituciškai pagrįsto tikslo – užtikrinti asmenų, siekiančių eiti pareigas valstybės tarnyboje, patikimumą, institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema, be kita ko, užtikrinti, kad pareigų statutinėje valstybės tarnyboje nustatytą laiką negalėtų užimti asmenys, nuo baudžiamosios atsakomybės atleisti dėl gana pavojingo nusikaltimo, *inter alia* Lietuvos valstybei ar valstybės tarnybai, padarymo, nes dėl tokių asmenų patikimumo gali kilti abejonių (Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 22 d. nutarimas).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas įtvirtinęs nepriekaištingos reputacijos pagrindą, kai asmuo yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės nurodo, jog asmenys ir pritaikius atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės netenka nepriekaištingos reputacijos. Nepriekaištinga reputacija šiuo pagrindu yra prarandama, nes asmuo vis dėlto padarė nusikalstamą veiką, įtvirtintą baudžiamajame įstatyme. Tačiau asmens įvykdyta nusikalstama veika turėjo specialių aplinkybių, kurios šalino baudžiamąją atsakomybę ir leido asmeniui pritaikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės bei išvengti baudžiamosios atsakomybės sukeltų padarinių. Asmens atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės vis tiek kelia abejonių asmens patikimumu, lojalumu, nes jam galėjo būti taikytos baudžiamojo poveikio priemonės arba buvo taikomas laidavimo laikotarpis, jeigu asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą.

3.3. Atleidimas arba pašalinimas iš darbo ar pareigų

Valstybės tarnybos įstatyme nustatyti svarbiausi valstybės tarnautojų veiklos etikos principai, *inter alia*: padorumas, kuris reiškia, kad valstybės tarnautojas privalo elgtis nepriekaištingai, būti nepaperkamas, nepriimti dovanų, pinigų ar paslaugų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų iš asmenų ar organizacijų, galinčių daryti įtaką, kai jis eina valstybės politiko pareigas ar atlieka tarnybines pareigas bei pavyzdingumas, kuris reiškia, kad valstybės tarnautojas, be kita ko, privalo deramai atlikti savo pareigas, būti nepriekaištingos reputacijos (Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas).

Dar vienas pagrindas nepriekaištingos reputacijos praradimui yra asmens atleidimas arba pašalinimas iš darbo ar pareigų. Asmuo, pagal Valstybės tarnybos įstatyme nurodomus 5 straipsnio 2 dalies 4-6 punktus, nepriekaištingos reputacijos netenka šiais atleidimo arba pašalinimo iš pareigų atvejais:

1) atleistas iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkščius tarnybinius nusižengimus arba pripažintas padariusiu šiurkštų tarnybinių nusižengimą ir nuo atleidimo iš pareigų dienos arba nuo pripažinimo padarius šiurkštų tarnybinių nusižengimą dienos nepraėjo 3 metai;

2) atleistas iš darbo, pareigų ar yra praradęs teisę verstis tam tikra veikla už kituose įstatymuose keliamo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo neatitiktį ar elgesio (etikos) normų pažeidimą ir nuo atleidimo iš darbo, pareigų ar teisės verstis tam tikra veikla praradimo dienos nepraėjo 3 metai;

3) atleistas arba pašalintas iš skiriamų arba renkamų pareigų dėl priesaikos ar pasižadėjimo sulaužymo, pareigūno vardo pažeminimo ir nuo atleidimo arba pašalinimo iš pareigų dienos nepraėjo 3 metai.

Įstatyme nurodyti galimi, atskiri ir savarankiški valstybės tarnautojo neigiami veiksmai atliekant pareigas, kurių pasekmės lėmė, jog valstybės tarnautojas nebegali toliau vykdyti funkcijos ir nebėra laikomas nepriekaištingos reputacijos.

Valstybės tarnybos įstatyme paminėti neigiami veiksmai apima valstybės tarnautojo šiurkščius tarnybinius nusižengimus, kurių padarinys yra valstybės tarnautojo atleidimas iš valstybės tarnybos. Šiurkštus tarnybinių nusižengimas – tai nusižengimas, kuriuo šiurkščiai pažeidžiamos valstybės tarnybos bei kitų valstybės tarnautojo veiklą reglamentuojančių įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nuostatos arba kitaip šiurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar valstybės tarnautojo veiklos etikos principams (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos... 2013, p. 565).

Valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 5 dalis nurodo, kokie valstybės tarnautojo veiksmai yra laikomi šiurkščiu nusižengimu:

1) Valstybės tarnautojo veiksmai gali būti pripažinti šiurkščiu nusižengimu, kai su tarnybinių pareigų atlikimu susijęs valstybės tarnautojo elgesys, diskredituojantis valstybės tarnybą, menkinantis įstaigos ar paties valstybės tarnautojo reputaciją, žeminantis žmogaus orumą, ar kiti veiksmai, tiesiogiai pažeidžiantys žmonių konstitucines teises. Kaip antai administracinėje byloje valstybės tarnautoja pripažinta padarius šiurkštų nusižengimą, nes nevykdė pareigybės aprašyme nustatytų pareigų arba vykdė aplaidžiai ir dėl to Lietuvos valstybei buvo padaryta žala, baudžiamosiose bylose valstybės naudai priteistų neapmokėtų piniginių sumų priverstinio išieškojimo nebegalima pradėti suėjus senaties terminams, kurie buvo praleisti dėl tarnautojos ilgalaikio bei tęstinio neveikimo, nebuvo įvykdyti du teismo baudžiamieji įsakymai ir nuosprendis, dėl ko neišieškotos baudos į Lietuvos biudžetą ir taip buvo padaryta aiški žala valstybei, Vilniaus apygardos teismo geram vardui ir prestižui, diskredituota valstybės tarnyba, sumenkinta įstaigos, jame

dirbančių valstybės tarnautojų reputacija. Tarp pareiškėjos veiksmų ir neigiamų pasekmių yra tiesioginis priežastinis ryšys. Todėl, tokia veika pagrįstai kvalifikuota kaip šiurkštus tarnybinis nusižengimas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr.eA-902-821/2022).

2) Šiurkštus tarnybinis nusižengimas gali būti valstybės ar tarnybos paslapties atskleidimas. Tikslios teismų praktikos šiuo atleidimo dėl šiurkštaus nusižengimo – valstybės paslapties atskleidimo – nėra. Tačiau Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, jog valstybės paslapties atskleidimas gali sukelti grėsmę ar net padaryti žalos valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams. Jeigu valstybės paslaptį sudarančios informacijos atskleidimui (sužinojimui, paskleidimui) nebūtų užkirstas kelias, toks atskleidimas nebūtų teisiškai persekiojamas, būtų sudarytos prielaidos pažeisti net svarbiausius Konstitucijos reguliuojamus, ginamus ir saugomus santykius, taigi, tam tikro asmens ar asmenų interesą žinoti ar skleisti tam tikrą informaciją galima iškelti aukščiau viešojo intereso (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas). Todėl Baudžiamajame kodekse taip pat yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už valstybės paslapties atskleidimą ar praradimą.

3) Piktnaudžiavimas tarnyba – gali būti laikomas šiurkščiu nusižengimu. Administracinėje byloje valstybės tarnautoja aptarnaudama Ukrainos pilietę perdavė jai lapelį, ant kurio buvo nurodytas asmuo, kuris už pinigus teikia teistumo / neteistumo pažymas. Ant perduoto lapelio, kuriame užrašytas asmuo, teikiantis teistumo / neteistumo pažymas buvo nurodytos sumos. Tokie valstybės tarnautojos veiksmai nėra suderinami su valstybės tarnautojui keliamais principais, nustatytais Valstybės tarnybos įstatyme. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, pareiškėja nusižengimą padarė dėl neatsargumo (nerūpestingumo), jos veiksmai sumenkino valstybės tarnautojo vardą, įstaigos prestižą bei autoritetą, tačiau padarytas tarnybinis nusižengimas nelaikytinas šiurkščiu nusižengimu, už kurį turėtų būti skiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų. Todėl, pirmosios instancijos teismas pakeitė valstybės tarnautojai paskirtą tarnybinę nuobaudą iš atleidimo iš pareigų į papeikimą. Tačiau Lietuvos vyriausias administracinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nenurodė jokių įrodymų bei nepaiškino motyvų, dėl kurių pareiškėjos tarnybinis nusižengimas nelaikomas šiurkščiu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2100-520/2023).

4) Galimas šiurkštus nusižengimas – Lietuvos Respublikos Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo pažeidimas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

nagrinėjo ginčą, kuriame valstybės tarnautojas nedeklaravo ryšio su VŠĮ (duomenys neskelbtini), kurios vadovė yra valstybės tarnautojo mama, o šis juridinis asmuo pateikė paraišką. Taip pat analogiška situacija įvyko, nes valstybės tarnautojas nedeklaravo ryšio su mažąja bendrija, kurios vadovė yra tarnautojo sesuo, o šis juridinis asmuo pateikė paraišką. Todėl teisėjų kolegija prieina prie išvados, kad pareiškėjas, nedeklaruodamas ryšio su nurodytais juridiniais asmenimis, padarė tarnybinius nusižengimus. Tai, kad tokie tarnybiniai nusižengimai padaryti aukštas pareigas einančio valstybės tarnautojo, turinčio plačius įgaliojimus paramos teisinių santykių srityje, tai, kad visi tarnybiniai nusižengimai susiję su artimos valstybės tarnautojo aplinkos subjektų interesų jo veiklos srityse nuslėpimu nedeklaruojant galimų interesų konfliktų. Taigi, galima įžvelgti ir tam tikras savanaudiškumo apraiškas, leidžia pripažinti, kad atleidimas iš valstybės tarnybos yra proporcinga ir teisinga tarnybinė nuobauda (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. gegužės 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1811-415/2022).

5) Šiurkštaus nusižengimas – dalyvavimas su valstybės tarnautojo pareigomis nesuderinamoje veikloje. Administracinėje byloje valstybės tarnautojas naudojantis Departamento turtu (tarnybine metaline valtimi) prisidengiant tarnybinių funkcijų vykdymu ir piktnaudžiaujant suteiktais įgaliojimais, veikiant priešingais valstybės tarnybai ir savo funkcijų vykdymui interesais, plaukiojimu ir žvejojimu vandens telkinyje (Žuvinto biosferos rezervato Žaltyčio ežere), kuriame plaukioti ir žvejoti yra draudžiama, neteisėtos žvejybos metu kartu su kitu valstybės tarnautoju padarė žalą žuvų ištekliais. Abiem tarnautojams dėl padarytų žvejybos taisyklių pažeidimų pradėtos administracinių nusižengimų teisenos ir surašyti administracinio nusižengimo protokolai. Valstybės tarnautojas neteisėtą žvejybą vykdė darbo laiku, todėl atlikus tarnybinio nusižengimo tyrimą, jam buvo pritaikyta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2372-815/2023).

6) Nebuvimas tarnyboje (darbe) vieną ar daugiau darbo dienų be pateisinamos priežasties irgi gali būti šiurkštus nusižengimas. Pavyzdžiui, administracinėje byloje buvo nustatyta, kad valstybės tarnautojas pagal darbo grafiką nurodytomis dienomis į tarnybą neatvyko be pateisinamos priežasties. Be to, valstybės tarnautojas, negalėdamas atvykti į tarnybą, likus valandai iki darbo pradžios apie tai neinformavo tiesioginio vadovo. Teismas konstatavo, kad tarnautojo veiksmai – nebuvimas tarnyboje be pateisinančios priežasties vieną ar daugiau darbo dienų, pagrįstai pripažinti tarnybiniu nusižengimu, kurį teisėtai taikyta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos (Lietuvos vyriausiojo

administracinio teismo 2024 m. sausio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-901-415/2024).

7) Buvimas tarnybos metu neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, taip pat ne tarnybos metu viešoje vietoje, jeigu valstybės tarnautojo elgesys įžeidžia žmogaus orumą ar diskredituoja valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos autoritetą. Dėl šios kategorijos šiurkštaus nusižengimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs, kad asmens buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam yra šiurkštus tarnybinis nusižengimas, ypač statutinėje valstybės tarnyboje, kurios pareigūnams tiek tarnyboje, tiek ne tarnybos metu, keliami aukštesni elgesio ir atsakomybės standartai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. gruodžio 28 d. nutartis Nr. A⁶⁶²-1407/2009).

8) Valstybės ar savivaldybės lėšų ir turto apskaitos pažeidimas, turėjęs reikšmingos įtakos valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių, konsoliduotųjų ataskaitų rinkinių ir (ar) kitų ataskaitų duomenų teisingumui, ar reikšmingas valstybės ar savivaldybės lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo pažeidimas. Šio šiurkštaus nusižengimo pagrindu teismų praktikos nėra.

9) Įsistejęusių teismo sprendimų, susijusių su valstybės tarnautojo pareigomis ir jų atlikimu, nevykdymas.

Valstybės tarnautojui už šiurkštų nusižengimą gali būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, kaip nurodo Valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 4 dalis. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, kad įstatymų leidėjas nėra numatęs, jog už šiurkštų tarnybinį nusižengimą imperatyviai skiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, ir apskritai nėra imperatyvo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo padarius tarnybinį nusižengimą. Vadinasi, prieš atleidžiant valstybės tarnautoją iš pareigų, paprastai tarnybinio patikrinimo išvadoje arba įsakyme dėl tarnybos santykių nutraukimo, turi būti pasisakoma, kodėl atleidžiamam valstybės tarnautojui skiriama tarnybinė nuobauda ir kodėl skiriama pati griežčiausia tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-231/2009.).

Nuostata, jog asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis: buvo atleistas iš valstybės tarnybos už tarnybinį nusižengimą ir nuo šio atleidimo dienos nepraėjo 3 metai yra imperatyvi. Todėl nei į vidaus tarnybą asmenį skiriantis asmuo, priimdamas sprendimą dėl konkursą į vidaus tarnybą laimėjusio asmens skyrimo į pareigas, nei teismas, nagrinėdamas atitinkamą ginčą, neturi kompetencijos vertinti tarnybinio nusižengimo, už

kurį asmuo daugiau nei prieš 3 metus buvo atleistas iš valstybės tarnybos, pobūdžio ir nuspręsti, kad, nepaisant formalios aplinkybės (t. y. kad yra suėjęs 3 metų terminas nuo tarnybinio nusižengimo, už kurį asmuo buvo atleistas iš valstybės tarnybos), asmuo dėl jo padarytų šiurkščių tarnybinių nusižengimų pobūdžio negali būti pripažintas atitinkančiu nepriekaištingos reputacijos reikalavimą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-902-821/2022).

Valstybės tarnautojas taip pat yra laikomas praradusiu nepriekaištingą reputaciją, jei: 1) yra atleistas iš darbo, pareigų; 2) yra praradęs teisę verstis specialia veikla; 3) padaro elgesio (etikos) normų pažeidimą. Tai reiškia, kad nagrinėjamas nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindas susideda iš kelių galimų atvejų.

Pirma, valstybės tarnautojas laikomas nebeatitinkančiu nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, jeigu jis buvo atleistas iš darbo ar pareigų Valstybės tarnybos įstatymo 35 straipsnio pagrindais, kurie yra susiję su asmens nepriekaištinga reputacija:

1) paaiškėja, kad stodamas į valstybės tarnybą jis pateikė suklastotus dokumentus arba nuslėpė ar pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis, dėl kurių negalėjo būti priimtas į valstybės tarnautojo pareigas. Pavyzdžiui nurodė neteisingą informaciją pildydamas deklaraciją, kurioje pateikia duomenis dėl jo atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams;

2) įsiteisėja teismo nuosprendis, kuriuo jam paskirta bausmė už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką arba bausmė, dėl kurios jis negali eiti savo pareigų. Anksčiau buvo minėta, jog asmuo netenka nepriekaištingos reputacijos, jeigu yra patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn;

3) iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš Viešojo sektoriaus darbuotojų registro gautos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinių nusižengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinių nusižengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš kitų duomenų, paaiškėja, kad valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų.

Antra, nepriekaištinga reputacija prarandama, jei valstybės tarnautojams atimama speciali teisė, susijusi su tiesioginių pareigų atlikimu. Dažniausiai, kaip rodo teismų praktika atimama speciali teisė – leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos..., 2013 m. p. 738-739).

Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 2 straipsnio 16 punktas nurodo, jog leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija – dokumentas, kuriuo patvirtinama asmens

teisė dirbti ar susipažinti su Lietuvos Respublikos įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“, „Konfidencialiai“, taip pat su užsienio valstybių, Europos Sąjungos ar tarptautinių organizacijų perduota įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymų „Visiškai slaptai“, „Slaptai“, „Konfidencialiai“ atitikmenimis, arba tokią informaciją saugoti ar gabenti (Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos..., 2025).

Asmeniui, kuriam suteikiama teisė susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, keliami tam tikri reikalavimai, susiję su jo patikimumu bei lojalumu Lietuvos valstybei, kurie yra sietini su valstybės pasitikėjimu tuo asmeniu; valstybės nepasitikėjimą tam tikru asmeniu gali lemti paties to asmens veikla, *inter alia* padaryti teisės pažeidimai, taip pat to asmens savybės, ryšiai, kitos svarbios aplinkybės; su valstybės paslaptimis gali būti leidžiama susipažinti tik tokiam asmeniui, kurio veikla, savybės, ryšiai ir kt. negali duoti pagrindo nuogąstauti, kad, jam sužinojus valstybės paslaptį, kils grėsmė, juo labiau bus padaryta žalos valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams, bus pažeisti svarbiausi Konstitucijos reguliuojami, ginami ir saugomi santykiai, kuriuos kaip tik ir turi padėti apsaugoti ir apginti tai, kad tam tikra informacija pagal įstatymus yra įslaptinama; asmeniui, praradusiam valstybės pasitikėjimą, teisė susipažinti ar dirbti su informacija, sudarančia valstybės paslaptį, turi būti atimama (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas).

Trečia, valstybės tarnautojas neatitiks nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, jeigu padaro valstybės tarnautojų elgesio (etikos) normų pažeidimą. Šis nepriekaištingos reputacijos netekimo pagrindas kyla tiesiogiai iš Valstybės tarnybos įstatymo straipsnio, kuriame nurodyta, jog valstybės tarnautojas vykdydamas pareigas turi laikytis veiklos ir tarnybinės etikos principų. Be įstatymų, individo elgesį institucijoje ar organizacijoje bandoma reguliuoti per etikos ir elgesio kodeksus. Profesijos atstovai, kurdami tokius dokumentus, akcentuoja savireguliacijos funkcija. Elgesio kodeksai yra vienas iš etikos infrastruktūros elementų, galinčių prisidėti prie profesionalumo ir aukštesnių elgesio standartų diegimo (Palidauskaitė, Iš Valstybės tarnyba Lietuvoje... 2007, p. 258).

Įstatymų leidėjas nurodė valstybės tarnautojo veiklos ir etikos principus, kuriais yra grindžiama valstybės tarnyba. Todėl valstybės tarnautojas pagal Konstituciją turi tinkamai atlikti savo pareigas vadovaudamasis Konstitucija ir teise. Jis turi būti lojalus Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai, laikytis Konstitucijos ir įstatymų, gerbti, saugoti ir ginti žmogaus teises ir laisves, būti nešališkas, neutralus politinio proceso dalyvių atžvilgiu, teisingas, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, nepasiduoti neteisėtam spaudimui ar neteisėtiems reikalavimams, nesavavaliauti ir nepiktnaudžiauti tarnyba, kelti savo

profesinę kompetenciją, laikytis profesinės etikos reikalavimų, saugoti savo, kaip valstybės tarnautojo, reputaciją ir institucijos, kurioje jis dirba, autoritetą ir kt. Jo priimami sprendimai turi būti skaidrūs, jų motyvai aiškūs (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo..., 2013 m., p. 890).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo yra konstatuota, kad atlikdama pareigas valstybės tarnautoja privalėjo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, valstybės tarnybos įstatymo, pareigybių aprašymo ir kitų su jos teisiniu statusu ir atliekamomis funkcijomis susijusių teisės aktų reikalavimų. Šie reikalavimai, pradedant konstitucinėmis nuostatomis, užtikrina teisėtumą valstybės įstaigų veikloje ir padeda realizuoti žmonių, kuriems, remiantis Konstitucija, valstybės įstaigos tarnauja, teises bei teisėtus interesus. Valstybės tarnybos įstatyme išdėstyti valstybės tarnybos pagrindiniai valstybės tarnautojų veiklos ir etikos principai iš esmės detalizuoja Konstitucijoje esančias nuostatas. Valstybės tarnybos pagrindiniai principai – tai įstatyme įtvirtintos pagrindinės nuostatos, kurios išreiškia teisinių santykių, susiklostančių valstybės tarnyboje, esmę. Šie principai nėra abstraktaus pobūdžio teiginiai, bet esminiai reikalavimai, kurių privalo laikytis valstybės tarnautojas, atlikdamas konkrečias funkcijas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-622 /2004).

Dar vienas pagrindas, dėl kurio valstybės tarnautojas praranda nepriekaištingą reputaciją – tarnautojo atleidimas arba pašalinimas iš skiriamų ar renkamų pareigų dėl priesaikos ar pasižadėjimo sulaužymo, pareigūno vardo pažeminimo. Valstybės tarnybos įstatymas įtvirtina šį pagrindą, tačiau valstybės tarnautojai, kuriems taikomas šis įstatymas, nereglamentuoja valstybės tarnautojų priesaikos. Tačiau priesaika yra taikoma statutiniams valstybės tarnautojams, nes jie yra speciali valstybės tarnautojų rūšis. Dėl šios priežasties statutinių valstybės tarnautojų nepriekaištingą reputaciją šalinanti aplinkybė gali būti priesaikos sulaužymas bei pareigūno vardo pažeminimas.

Priesaika vertinama ne tik kaip moralinis veiklos pamatas, bet ir kaip viena iš aukščiausių moralės išraiškų. Tai vienas svarbiausių moralinių įsipareigojimų, reiškiantis, kad asmuo įsipareigoja atitikti aukštesnius, nei eiliniai piliečiai moralinius standartus. Priesaika – ne tik pažadas būti ištikimam valdžiai, bet ir kartu savo moralinio tinkamumo atestacija prieš save ir kitus. Jos sulaužymas kenkia atliekamoms funkcijoms ir asmens principingumui (Palidauskaitė, Iš Valstybės tarnyba Lietuvoje, 2007, p.233).

Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad pareigūno priesaika nėra vien tik simbolinės reikšmės aktas. Kadangi pareigūno priesaikos turinys yra įtvirtintas įstatyme, duota priesaika turi teisinę reikšmę ir sukelia teises pasekmes: pareigūnas, prisiekdamas Lietuvos valstybei, įsipareigoja elgtis tik taip, kaip jį įpareigoja ši priesaika, ir jokiais

aplinkybėmis šios priesaikos nesulaužyti. Jei jis elgiasi priešingai, t. y. savo elgesiu sulaužo duotą priesaiką, jis padaro teisės pažeidimą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. vasario 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-35/2008).

Jau buvo minėta, kad statutinis valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš pareigų dėl pareigūno vardo pažeminimo ir tokiu būdu netekti nepriekaištingos reputacijos. Šis atleidimo ir nepriekaištingos reputacijos pagrindas yra įtvirtintas ne tik Valstybės tarnybos įstatyme, bet ir Vidaus tarnybos statute.

Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 4 punktas nurodo kokie veiksmai yra laikomi pareigūno vardo pažeminimu. Pareigūno vardo pažeminimas – pareigūno veika, padaryta dėl pareigūno kaltės, susijusi ar nesusijusi su tarnybinių pareigų atlikimu, tačiau akivaizdžiai žeminanti vidaus tarnybos sistemos autoritetą, griauianti pasitikėjimą statutine įstaiga arba ją kompromituojanti. Nėra nustatyta, kokie konkretūs veiksmai yra laikomi pareigūno vardo pažeminimu, bet kiekvienu konkrečiu atveju yra nagrinėjama ar tarnautojo atlikti veiksmai daro neigiamą poveikį įstaigai, kurioje tarnautojas vykdo pareigas.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. eA-1059-815/2024 buvo pažymėta, kad statutinis valstybės tarnautojas savo veiksmais – būdamas neblaivus, nesant jokių pateisinamų priežasčių, vairavo automobilį, pažemino vidaus tarnybos sistemos autoritetą, sugriovė pasitikėjimą vidaus reikalų įstaiga bei ją sukompromitavo. Tarnautojo veikimas akivaizdžiai kertasi su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis bei visuomenės teisėtais lūkesčiais dėl elgesio, kurio visuomenė gali tikėtis iš pareigūnų. Visuomenėje netoleruotinas pareigūnų elgesys, kada jie būdami apsvaigę nuo alkoholio atlieka priešingus teisei veiksmus, ypač kai tokie veiksmai susiję su padidinto pavojaus šaltinio, šiuo atveju automobilio, panaudojimu. Todėl atleidimas iš vidaus tarnybos, nustačius, jog pareigūnas pažemino pareigūno vardą, yra imperatyvi teisinė pasekmė, ir tokių pasekmių taikymui ankstesnis pareigūno darbas, elgesys bei kaltės pripažinimas neturi įtakos (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1059-815/2024).

Kitas pavyzdys pareigūno vardo žeminimo galėtų būti iš administracinės bylos Nr. eA-2021-821/2024. Statutinis valstybės tarnautojas per programėlę „Messenger“ siuntė nepriimtinas žinutes, įžeidžiančias, su necenzūriniais žodžiais, grasinančias žinutes socialiniuose tinkluose moteriai, kurios ne tik kad, bylos duomenimis, nesiejo jokie asmeniniai santykiai su tarnautoju, bet ji nepageidavo gauti tokias žinutes, blokuodavo jo paskyras. Teisėjų kolegijai nekyla abejonų, kad tarnautojo elgesys, kai jis nuolat siuntė žinutes (įskaitant nuotraukas, kuriose statutinis tarnautojas vilki tarnybines uniformas),

nepaisant neatsakymo į šias žinutes, jo paskyrų blokavimo, šių žinučių adresatą gąsdino, žemino orumą ir kėlė kitus neigiamus išgyvenimus. Tarnautojas turėjo suvokti, jog toks jo elgesys sudarys sąlygas netinkamai vertinti jį kaip pareigūną bei policiją kaip instituciją, žemins policijos prestižą, menkins žmonių pasitikėjimą policija, nors jis prisiekė gerbti ir vykdyti Lietuvos Respublikos įstatymus, sąžiningai atlikti jam patikėtas pareigas ir visada saugoti gerą vidaus tarnybos sistemos pareigūno vardą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. spalio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2021-821/2024).

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas Vidaus tarnybos statuto nuostatas dėl pareigūnų atleidimo iš vidaus tarnybos, kai jie savo poelgiu pažemina pareigūno vardą taikymo, yra išaiškinęs, kad pareigūno vardo pažeminimas yra siejamas su šių teisiškai reikšmingų aplinkybių buvimu. Pirma, turi būti nustatyta pareigūno kaltė dėl tam tikros veikos, priešingos teisės ar tarnybinės etikos normų reikalavimams, padarymo. Antra, ši veika turi sukelti pasekmes – pažeminti vidaus tarnybos sistemos autoritetą, griauti pasitikėjimą vidaus reikalų įstaiga arba ją kompromituoti. Be to, autoriteto pažeminimas, pasitikėjimo griovimas ar kompromitavimas turi būti akivaizdūs. Reikalavimas nustatyti akivaizdų vidaus tarnybos sistemos autoriteto žeminimą, pasitikėjimo vidaus reikalų įstaiga griovimą arba jos kompromitavimą yra vertinamojo pobūdžio bei sietinas su visuomenėje galiojančių įprastinių moralės nuostatų ir teisėtų lūkesčių, kurių visuomenė tikisi iš pareigūnų, požiūriu. Todėl, šios pasekmės gali būti nustatytos, atsižvelgiant į pareigūno padaryto pažeidimo pobūdį, jo kaltės formą, pažeidimo padarymo aplinkybes, pažeidimu sukeltas pasekmes ir kt. bei į tai, ar pareigūno padaryta veika akivaizdžiai kertasi su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis bei visuomenės teisėtais lūkesčiais, kurių visuomenė tikisi iš pareigūnų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2372-815/2023).

Svarbu paminėti, kad visi šiame skyriuje nagrinėti nepriekaištingos reputacijos pagrindai, kai valstybės tarnautojas atleidžiamas iš darbo ar pareigų dėl šiurkštaus tarnybinio pareigų pažeidimo, kai atleidimas iš darbo ar pareigų, kitu pagrindu įtvirtintu Valstybės tarnybos įstatyme ar jei asmuo praranda teisę verstis tam tikra veikla arba dėl elgesio (etikos) normų pažeidimo bei kai atleidžiamas už pareigūno vardo pažeminimą – taikomi terminuotą laiko tarpą. Asmenims įstatymų leidėjas nurodė 3 metų terminą, skirtą nepriekaištingos reputacijos rehabilitavimui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog valstybės tarnautojas praranda nepriekaištingą reputaciją ir nebegali tęsti pareigų valstybės tarnyboje, jei yra atleidžiamas

iš pareigų bent vienu iš nagrinėtų valstybės tarnautojų atleidimo pagrindų. Nepriekaištinga reputacija prarandama, kai valstybės tarnautojas yra atleidžiamas dėl šiurkštaus tarnybinių pareigų pažeidimo, šiuo atveju šiurkštus nusižengimas menkina valstybės tarnybos veikimo etiką ir sukelia nepasitikėjimą. Valstybės tarnybos įstatyme tarp bendrųjų atleidimo pagrindų yra pagrindų, kurie susiję su asmens nepriekaištinga reputacija. Todėl atsiradus reikalingoms aplinkybėms pritaikyti atleidimo pagrindą, kai asmuo stodamas į valstybės tarnybą pateikė suklastotus dokumentus arba nusižengė ar pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis, kad būtų priimtas į pareigas, ar kai įsiteisėjus teismo nuosprendis, kuriuo jam paskirta bausmė už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką arba bausmė bei gautos oficialios informacijos apie asmenis, paaiškėja, kad asmuo jau buvo atleistas iš valstybės tarnautojo pareigų dėl šiurkštaus nusižengimo. Be to, nepriekaištinga reputacija yra prarandama ir praradus teisę dirbti su įslaptinta informacija, pažeidus valstybės tarnautojų etikos normas. Statutiniai valstybės tarnautojai nepriekaištingą reputaciją praranda, jei sulaužė duotą priesaiką ar pasižadėjimą bei pažemino pareigūno vardą. Nagrinėtos nepriekaištingą reputaciją šalinančios aplinkybės yra taikomos 3 metų laikotarpį, kuris skiriamas nepriekaištingos reputacijos reabilitavimui.

3.4. Dalyvavimas uždraustoje organizacijoje

Ketvirtasis svarus pagrindas nepriekaištingos reputacijos praradimui – asmens dalyvavimas uždraustoje organizacijoje. Valstybės tarnybos įstatymas nereguliuoja, kas yra įvardinama kaip uždrausta organizacija. Tačiau 1998 m. liepos 16 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą “Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos”, kuriame 1 straipsnis nurodė, jog SSRS valstybės saugumo komitetas (NKVD, NKGB, MGB, KGB) yra pripažįstamas nusikalstama organizacija, vykdžiusia karo nusikaltimus, genocidą, represijas, terorą ir politinį persekiojimą SSRS okupuotoje Lietuvos Respublikoje (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl..., 1998).

Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 4 d. nutarime yra pasisakęs, jog atsižvelgiant į SSRS valstybės saugumo komiteto paskirtį ir veiklos okupuotoje Lietuvos Respublikoje pobūdį buvusių valstybės saugumo komiteto kadrinių darbuotojų, kurie dirba ar pretenduoja dirbti valstybinėje tarnyboje, lojalumo, patikimumo reikalavimai yra ypač aktualūs. Dirbti valstybės saugumo komiteto organų kadriniais darbuotojais šie asmenys ėjo sąmoningai ir savo noru. Priėmimas dirbti valstybės saugumo komiteto struktūrose

reiškė didelį okupacinės valdžios pasitikėjimą jais. Šie asmenys savo veikla valstybės saugumo komiteto struktūrose tiesiogiai ar netiesiogiai vykdė politinį asmenų arba organizacijų, kėlusią nepriklausomos Lietuvos idėjas ir siekius, persekiojimą arba prie jo prisidėjo. Taigi Lietuvos Respublika turi pagrindo abejoti buvusiais valstybės saugumo komiteto kadriniais darbuotojais ir privalo įsitikinti jų lojalumu, patikimumu, todėl suprantamas ir pateisinamas valstybės siekis atitinkamam laikui apriboti buvusių valstybės saugumo komiteto kadrinių darbuotojų galimybes stoti į valstybinę tarnybą (Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas).

Baudžiamojo kodekso 121 straipsnis įtvirtinta asmenų atsakomybę už veikimą antikonstitucinėse grupėse ir organizacijose. Antikonstitucinė organizacija – trijų ar daugiau asmenų susivienijimas, kurios narius sieja pastovūs tarpusavio ryšiai, vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas ir kurio tikslas – pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą, t. y. daryti įvairius nusikaltimus, siekiant neteisėtu būdu pakeisti konstitucinę santvarką, kėsintis į jos nepriklausomybę arba pažeisti teritorinį vientisumą. Antikonstitucinė grupė – trijų ar daugiau asmenų grupė, turinti bent vieną šaunamąjį ginklą, sprogmenį ar nešaunamąjį ginklą, kurios narius sieja pastovūs tarpusavio ryšiai ir kurios tikslas – rengti ir daryti tokius pat nusikaltimus, kaip ir antikonstitucinės organizacijos (Abramavičius et al. 2009, p. 94).

Baudžiamasis kodeksas, taip pat kaip ir Valstybės tarnybos įstatymas tiksliai nenurodo, kas yra antikonstitucinės organizacijos ar grupės, bet apibrėžia požymius, kuriais remiantis galima atpažinti tokią organizaciją ar grupę. Be to, asmens veikimas tokio pobūdžio organizacijoje ar grupėje yra nusikaltimas Lietuvos valstybei nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai yra taikoma atsakomybė, gali būti laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Teisės aktuose, įgyvendinant Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatas kurti nacionalinio saugumo sistemą, ginančią valstybę ir jos gyventojus, žmogaus ir piliečio teises, laisves bei asmens saugumą, apsaugant nuo užsienio specialiųjų tarnybų poveikio, šantažo ir verbavimo ar bandymo įtraukti į neteisėtą veiklą, išskiriamos dvi asmenų grupės: 1) buvę VSK kadriniai darbuotojai, dėl kurių veiklos priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“; 2) asmenys, slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis (Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo..., 2024). Pastarųjų asmenų registravimo, prisipažinimo, įrašymo į įskaitą ir šių asmenų apsaugos tvarką bei atsakingos už šį darbą valstybės institucijos veiklą, taip pat apribojimus asmenims, slapta bendradarbiavusiems su

buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, kurie įstatymo nustatyta tvarka neprisipažino su jomis bendradarbiavę, reglamentuoja Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. rugsėjo 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eR-50-629/2024).

Valstybė, įgyvendindama savo priedermę užtikrinti nacionalinį saugumą, tinkamą jaunimo auklėjimą, švietimą, patikimą finansų sistemą, valstybės paslapčių apsaugą ir t. t., turi teisę nustatyti papildomus, specialius reikalavimus stojantiesiems į darbą svarbiausiose ūkio ir verslo srityse. Privačioje veikloje taip pat yra tokių sričių, pareigybių, kurios turi ypatingą svarbą visuomenei, valstybei, todėl valstybė gali kelti specialius reikalavimus tiems, kurie nori dirbti tokį darbą. Toks reguliavimas gali būti siejamas ir su valstybės poreikiais, ir su būtinybe atsižvelgti į asmenų, siekiančių atitinkamo darbo, savybes. Tačiau valstybės įtaka privačiai sričiai yra ribota, galimybės reguliuoti šią sritį – mažesnės. Čia toks ribojimas gali būti pateisinamas tik tais atvejais, kai siejasi su esminiais visuomenės, valstybės interesais. Pagaliau apribojimų mastas neturi paneigti apribojamų teisių apskritai. Taigi apribojimų pobūdis, mastas, kriterijai turi būti aiškūs, atitikti siekiamus tikslus (Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas).

EŽTT byloje *Džiautas ir Sidabras* prieš Lietuvą, kurioje pareiškėjai Juozas Sidabras ir Kęstutis Džiautas buvę SSRS valstybės saugumo komiteto Lietuvos padalinio (KGB) darbuotojai. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentui ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui – priėmus bendrą išvadą, kuria buvo nustatyta, kad pareiškėjų atžvilgiu turi būti taikomi įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ apribojimai. Pritaikant apribojimus J. Sidabras buvo ateistas iš valstybinėje mokesčių inspekcijoje einamų mokesčių inspektoriaus pareigų, o K. Džiautas buvo atleistas iš Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros. Nagrinėdamas pareiškėjų pareiškimus EŽTT pažymėjo, jog šiuo požiūriu EŽTT privalo atsižvelgti į Lietuvos patirtį Sovietų valdymo, pasibaigusio Nepriklausomybės paskelbimu 1990 m., laikotarpiu. Lietuva siekė išvengti savo praeities klaidų, atkurdamą valstybę, paremtą *inter alia* įsitikinimu, jog ji turi būti save galinti apginti demokratinė valstybė. Pažymėtina, jog tvarka, panaši į 1999 m. Įstatyme nustatytąją, numatanti įsidarbinimo apribojimus buvusiems saugumo pareigūnams ar aktyviems buvusio režimo bendradarbiams, buvo įtvirtinta ir daugelyje Susitariančių Valstybių, kurios sėkmingai susikūrė po totalitarinio režimo žlugimo. Atsižvelgdamas į tai, kas pirmiau išdėstyta, Teismas mano, jog pareiškėjų

įsidarbinimo galimybių apribojimu, kuris sąlygojo skirtingą nei su kitais asmenimis elgesį, buvo siekiama teisėtų nacionalinio saugumo, viešosios tvarkos, ekonominės šalies gerovės ir kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugos tikslų (Europos Žmogaus Teisių teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas).

Vyriausybė 1991 m. spalio 12 d. nutarime SSRS valstybės saugumo komiteto veiklą Lietuvos Respublikoje apibūdino kaip antivalstybinę ir nustatė, kad valstybės saugumo komiteto darbuotojai, taip pat informatoriai (agentai) penkerius metus negali eiti Lietuvos Respublikos ministerijų, departamentų bei kitų valstybinių tarnybų ir inspekcijų, taip pat ministerijų pagrindinių struktūrinių padalinių (departamentų), miestų ir rajonų valdybų vadovaujančių darbuotojų (vadovų ir pavaduotojų) pareigų (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. spalio 12 d. nutarimas).

Vidurio ir Rytų Europos valstybėse, kuriose taip pat įvyko esminiai politiniai pokyčiai, 1990 m. ir vėliau buvo imta teisinės procedūros priemonėmis aiškintis, ar asmenys, užimantys įtakingą padėtį politikos, ekonomikos srityse arba jos siekiantys, neturėjo (ir ar neturi) ryšių su buvusių komunistinių režimų slaptosiomis tarnybomis. Taip buvo norima įsitikinti kadrinių, taip pat slaptųjų saugumo tarnybų darbuotojų lojalumu valstybei ir nustatyti jų galimybes eiti kiekvienos valstybės saugumo požiūriu svarbias, atsakingas pareigas. Nustačius esamų arba būsimų valstybės pareigūnų ar tarnautojų bendradarbiavimo su minėtomis slaptosiomis tarnybomis pobūdį bei laipsnį, tam tikram laikui buvo ribojama ar atimama teisė laisvai rinktis darbą, paprastai valstybės tarnyboje (Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas).

EŽTT yra pasisakęs, jog netgi teigiant, kad jų lojalumo stoka neginčijama, turi būti pabrėžta, jog pareiškėjų įsidarbinimo galimybės buvo apribotos ne vien valstybės tarnyboje, tačiau ir įvairiose privataus sektoriaus srityse. Teismas primena, jog darbuotojo lojalumo valstybei reikalavimas yra būdinga sąlyga, norint būti priimtam į valdžios institucijas, atsakingas už bendrojo intereso apsaugą (Europos Žmogaus Teisių teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas).

Pažymėtina, kad yra įstatymų, kuriuose nepriekaištingos reputacijos turiniuose yra tiksliai įvardinta, jog stojantysis į valstybės tarnybą nebus laikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu buvo SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) kadrinis darbuotojas, kuriam pagal Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ buvo taikomi darbinės veiklos apribojimai, ar buvo šios organizacijos rezerve. Šis nepriekaištingos reputacijos pagrindas yra tiesiogiai nurodytas Žvalgybos įstatymo 32 straipsnio 3 dalies 4 punkte.

Taip pat, kaip ir visos anksčiau nagrinėtos nepriekaištingos reputacijos praradimo sąlygos, dalyvavimo uždraustoje organizacijoje pagrindas irgi galioja terminuotą laikotarpį t. y. nuo narystės uždraustoje organizacijoje turi praeiti 3 metai, kad asmuo remiantis šiuo pagrindu, nebūtų laikomas nepriekaištingos reputacijos.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog dalyvavimo uždraustose organizacijose, kaip nepriekaištingos reputacijos pagrindas įstatyme pateikiamas su tikslu, kad į valstybės tarnybą neįstotų asmenys, galintys turėti ryšių su represinėmis struktūromis, kurios galėtų turėti įtakos jų nepriklausomam ir lojaliam darbui Lietuvos valstybei. Lietuva yra buvusi Sovietų Sąjungos dalis, todėl tuo istorijos laikotarpiu nemaža dalis Lietuvos piliečių vykdė pareigas įvairiuose SSRS valstybės saugumo komiteto veiklos srityse. Jog asmenys galėtų vykdyti pareigas Valstybės saugumo komiteto struktūrose, jie turėjo įrodyti savo lojalumą ir patikimumą. Todėl dėl tokio asmens tinkamo valstybės tarnautojo pareigų atlikimo kyla abejonių, nes nėra aišku, ar asmens pažiūros SSRS ideologijos atžvilgiu yra visapusiškai išnykusios. Dėl šių priežasčių įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs, jog SSRS valstybės saugumo komitetas (NKVD, NKGB, MGB, KGB) yra nusikalstama organizacija, taip ir Baudžiamajame kodekse nustatyta atsakomybė už kūrimą ir dalyvavimą antikonstitucinėse organizacijose ar grupėse.

IŠVADOS

1. Valstybės tarnyba – teisiniai santykiai, susiklostantys tarp fizinių asmenų ir valstybės ar savivaldybės institucijų, kuriose asmuo vykdydamas viešojo administravimo funkcijas ir teikdamas viešąsias paslaugas, įgauna ypatingą valstybės tarnautojo statusą.
2. Nepriekaištingos reputacijos sąvoka yra suprantama kaip visuomenės nuomonė apie asmenį, kurią suformuoja pats asmuo vadovaudamasis savo veiksmais, tokiais kaip įstatymų laikymasis ar atsiribojimas nuo draudžiamų veikų darymo. Nepriekaištingos reputacijos subjektai yra statutiniai valstybės tarnautojai ir valstybės pareigūnai, nes jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose yra įtvirtinti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai, kurie taikomi tiek kandidatuojant į statutinius valstybės tarnautojus ar valstybės pareigūnus, tiek visą laikotarpį, kuriuo eina pareigas kaip statutiniai valstybės tarnautojai ar valstybės pareigūnai.
3. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimų atitikimas yra būtinas visiems norintiems tapti statutiniais valstybės tarnautojais ar valstybės pareigūnais. Todėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų nepatenkinimas užkerta kelią tapti valstybės tarnautoju. Tačiau išnagrinėjus nepriekaištingos reputacijos reikalavimų turinius – pastebėta, jog nepriekaištingos reputacijos reikalavimas nėra absoliutus. Asmeniui, kuris neatitiko šio būtinojo reikalavimo, įstatymų leidėjas nustatė terminą, kuriuo asmuo gali reabilituoti savo reputaciją ir praėjus nustatytam laikotarpiui vėl kandidatuoti į valstybės tarnautojo pareigas.
4. Išanalizavus Valstybės tarnybos įstatymą, pastebėta, kad asmuo nepriekaištingos reputacijos reikalavimų neatitinka jeigu, pirma, buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už bet kokio sunkumo nusikalstamos veikos padarymą, kuris pažeidžia visuomenės tvarką. Antra, asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, nes padarė nusikaltimą, tačiau buvo specialių aplinkybių, kurios leido taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Trečia, asmens atleidimo pagrindas buvo šiurkštaus tarnybinio nusižengimo įvykdymas. Ketvirta, asmuo atleistas iš darbo ar pareigų, nagrinėjamo įstatymo pagrindais, kurie naikina nepriekaištingą reputaciją ar prarandama speciali teisė dirbti su įslaptinta informacija, ar pažeidus valstybės tarnautojų etikos normas. Penkta, asmuo sulaužė duotą priesaiką ar pasižadėjimą arba pažemino pareigūno vardą ir šių veiksmų padarinys buvo jo atleidimas. Šešta, asmuo dalyvavo uždraustose, antikonstitucinėse organizacijose.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Nacionaliniai norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos (1998). *Valstybės žinios*, 65-1877.
5. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 57-2297.
6. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 2-16.
7. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 41-1162.
8. Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 112-4982.
9. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, suvestinė redakcija nuo 2025-01-01, 66-2130.
10. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 75-2270.
11. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4, 25 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 73-3103.
12. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymas (2019). TAR, 12037.
13. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 2, 10, 49 straipsnių ir 1 priedo pakeitimo įstatymas (2022). TAR, 21224.
14. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 105-3019.
15. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos įstatymas (2018). TAR, suvestinė redakcija nuo 2024-11-23, 12049.
16. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 67-1659.
17. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas (2015). *Valstybės žinios*, 64-1931.

18. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. kovo 28 d. nutarimas Nr. XII-209 „Dėl Statutinių valstybės tarnautojų tarnybos, socialinių garantijų ir darbo apmokėjimo tobulinimo gairių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 36-1728.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. 418 „Dėl buvusių TSRS valstybės saugumo komiteto darbuotojų“. *Valstybės žinios*, 32-882.

Specialioji literatūra

20. Abramavičius, A. ir kt. (2004) *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
21. Abramavičius, A. ir kt. (2009) *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras 2, Specialioji dalis: (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
22. Astromskis, P. ir kt. (2013) *Viešosios teisės raida: de jure ir de facto problematika*. Mokslo studija / Vytauto Didžiojo universitetas, Teisės fakultetas. Vilnius: Mes.
23. Bagdžius, J. (2022) *Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą*. Disertacija. Socialiniai mokslai, Teisė, Vilniaus universitetas, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
24. Bagdžius, J. (2024). (Ne)atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. *Vilnius University open series* [interaktyvusis], p. 357–378, <https://doi:10.15388/LBJT.2024.14>.
25. Brante, I. et al. (2020). Reliability and Reputation of the Board Member in Latvia. *Economics and Culture* [interaktyvusis] 17 (1), 140–149. Prieiga per internetą: <https://www.proquest.com/docview/3156966389?pqorigsite=primo&sourcetype=Scholarly%20Journals>. [žiūrėta 2025 m. vasario 26 d.].
26. Bučiūnas, G. (2021). Atranka į valstybės tarnybą ir jos tobulinimas. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 27, 3-20, <https://doi:10.13165/PSPO-21-26-05>.
27. Budbergytė, R. ir kt. (2004) *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas.
28. Chlivickas, E. (2005). Žmogiškieji ištekliai viešojo administravimo sistemoje: raidos tendencijos. *Viešasis administravimas*, 1(5), 62-69.
29. Classen, C. D. (2025). The Civil Service in Germany. In *The Civil Service in Europe A Research Companion*. London, Routledge, 163-183, <https://doi:10.4324/9781003458333-11>.

30. Glebovė, N. (2010) Valstybės tarnybos samprata ir valstybės tarnautojo statuso ypatumai. *Teisė*. Vilniaus universiteto leidykla.
31. Glebovė, N. (2012) *Karjeros valstybės tarnautojo garantijos*. Disertacija, socialiniai mokslai, teisė, Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
32. Gruodytė, E. (2006). Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje. *Jurisprudencija*, 7(85), 86-94.
33. Juknevičienė, V. ir Domarkas, V. (2007). Atrankos į valstybės tarnybą ypatumai ir optimizavimo galimybės viešojo administravimo žmoniškųjų išteklių valdymo aspektu. *Jaunųjų mokslininkų darbai = Journal of Young Scientists / Šiaulių universitetas*, 3(14), 164-173 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/39022>. [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
34. Kuhlmann, S. et al. (2021) *Public Administration in Germany*. Palgrave Macmillan, Birmingham [interaktyvus] Springer Nature <https://doi:10.1007/978-3-030-53697-8>.
35. Krupavičius, A. ir Masiulis, K. (2007) *Valstybės tarnyba Lietuvoje: praeitis ir dabartis*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: UAB „PRaction“.
36. Laurinavičius, A. (2003) *Tarnybinė teisė: statutinės valstybės tarnybos teisinis reguliavimas*. Monografija. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
37. Piesliakas, V. (2007). Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys. *Jurisprudencija*, 8(98), p. 7–12 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/14578>. [žiūrėta 2025 m. kovo 20 d.].
38. Piesliakas, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia.
39. Ritter, A. M. (2002) The Ethics of Moral Character Determination: An Indeterminate Ethical Reflection upon Bar Admissions [interaktyvus], *California Western Law Review*. Prieiga per internetą: <https://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cwlr/vol39/iss1/2>. [žiūrėta 2025 m. kovo 3 d.].
40. Solove, D. J. (2007) The Future of Reputation: Gossip, Rumor, and Privacy on the Internet. Updated. New Haven: Yale University Press <https://doi:10.12987/9780300138191>.
41. Striuogienė, M. (2012) Darbo ir valstybės tarnybos santykių teisinio reguliavimo panašumai ir skirtumai. *Iššūkiai ir socialinė atsakomybė versle = Challenges and social responsibility in business: tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos*

- pranešimų medžiaga / Kolpingo kolegija*. Kaunas: Technologija 106-116 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cris.mruni.eu/cris/handle/007/33055>. [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
42. Tiažkijus, V. (2005) *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Monografija. T. 1. Vilnius: Justitia.
43. Treļš, E. and Mihailovs, I. J. (2023). The Concept of Loyalty in Legal Regulation in the Republic of Latvia: Current Situation and Challenges. *Journal of the University of Latvia. Law*, 16, 226-242. <https://doi.org/10.22364/jull.16.14>.
44. Vaičaitis, V. (2011) Konstitucinė valstybės tarnybos samprata ir Valstybės tarnybos tobulinimo koncepcija. *Teisė / Vilniaus universitetas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla 2011, 78, 119-136. <https://doi.10.15388/Teise.2011.0.185>.

Teismų praktika

45. The Federal Lawyer's act (Bundesrechtsanwaltsordnung – BRAO), (1959) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_brao/englisch_brao.html. [žiūrėta 2025 m. kovo 5 d.].
46. Wyoming Supreme Court Rules and Procedures Governing Admission to the Practice of Law, (1997), Rule 401 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://casetext.com/rule/wyoming-court-rules/wyoming-rules-governing-the-state-bar-attorney-conduct-and-eligibility-to-practice-law/rules-and-procedures-governing-admission-to-the-practice-of-law/section-iv-character-and-fitness-of-bar-applicants/rule-401-character-and-fitness>. [žiūrėta 2025 m. vasario 25 d.].
47. *Glasenapp prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr.9228/80, [1986-08-28].
48. *Vogt prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. 17851/91, [1995-09-26].
49. *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 55480/00 ir 59330/00, [2004-07-27].
50. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 23-666.
51. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004-12-29, 186-0.
52. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 17 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 54-2097.
53. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 90-3580.
54. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 84-4106.

55. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 26-1200.
56. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutarimas. TAR, 17587.
57. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutarimas. TAR, 2985.
58. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas. TAR, 6411.
59. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimas. TAR, 7723.
60. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutarimas. TAR, 26640.
61. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas. TAR, 7867.
62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 20 d. nutarimas. TAR, 21298.
63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nutarimas. TAR, 20780.
64. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2004 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-622 /2004.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-142-697/2022.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-1075/2023.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-1214/2024.
68. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷-483-04.
69. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. vasario 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-35/2008.
70. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-143-1668-08.
71. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-231/2009.

72. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1407/2009.
73. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-3172-11.
74. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1605/2012.
75. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis). Pritarta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų 2013 m. spalio 23 d. pasitarime. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24.
76. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis). Pritarta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų 2013 m. spalio 23 d. pasitarime. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 25.
77. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1105/2014.
78. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. balandžio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. Nr. A-675-143/2017.
79. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3921-556/2021.
80. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-4135-629/2021.
81. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. gegužės 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1811-415/2022.
82. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. birželio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2299-968/2022.
83. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-902-821/2022.
84. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2100-520/2023.
85. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2372-815/2023.
86. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2372-815/2023.

87. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. sausio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-901-415/2024.
88. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1059-815/2024.
89. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eR-50-629/2024.
90. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. spalio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2021-821/2024.

SANTRAUKA

Nepriekaištingos reputacijos reikalavimai valstybės tarnyboje

Ugnė Buzaitė

Lietuvos Respublikos teisėje valstybės tarnyba yra tiesiogiai Konstitucijoje įtvirtintas specialus institutas, apimantis teisinius santykius susiklostančius tarp fizinio asmens ir valstybės arba savivaldybės institucijos ar įstaigos, kurioje atliekamos pareigos suteikia asmeniui ypatingą valstybės tarnautojo statusą. Valstybės tarnyba yra išskirtinė, nes asmenims stojantiems į valstybės tarnybą yra taikomi bendrieji ir specialieji reikalavimai. Vienas iš būtinųjų reikalavimų stojant į valstybės tarnybą yra nepriekaištinga reputacija. Nepriekaištinga reputacija yra asmens geras vardas visuomenėje, nulemiamas paties asmens pozityvių arba negatyvių veiksmų, parodantis asmens lojalumą, patikimumą ir sąžiningumą. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimai yra taikomi be išimčių visiems valstybės tarnautojams, nepriklausomai, nuo valstybės tarnautojų kategorijų. Todėl, vieni iš nepriekaištingos reputacijos subjektų yra statutiniai valstybės tarnautojai ir valstybės pareigūnai, kurių veiklą reglamentuojantys įstatymai tiesiogiai įtvirtina nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindus, kuriuos pritaikius esamas arba kandidatuojantis į valstybės tarnautojus asmuo nebus laikomas turinčiu nepriekaištingą reputaciją. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimai yra taikomi tiek asmeniui, stojančiam į pareigas valstybės tarnyboje, tiek galiojantys neterminuotą laikotarpį, kol asmuo turi valstybės tarnautojo statusą. Nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindų yra daug ir pritaikytų pagal valstybės tarnautojų kategorijų specifiką. Tačiau pagrindiniai asmens nepriekaištingos reputacijos praradimo pagrindai yra: nusikalstamos veikos įvykdymas, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, atleidimas ar pašalinimas iš darbo arba pareigų ir dalyvavimas uždraustose organizacijose.

SUMMARY

The Requirements for an Impeccable Reputation in Public Service

Ugnė Buzaitė

In the law of the Republic of Lithuania, the public service is a special institute, directly enshrined in the Constitution, covering legal relations between a natural person and a state or municipal institution or body, where the performance of duties confers on the person the special status of a public servant. The public service is unique and is characterized by the following peculiarities: exceptional, constitutional requirements are imposed on persons who apply for civil servant positions, in order to ensure the loyalty of individuals to the State of Lithuania and the public's trust in State or municipal institutions or bodies; and the functions performed by civil servants, which are defined by law and the performance of which confers the status of a public servant. An impeccable reputation is a person's good standing in society, determined by the person's own actions, whether positive or negative, and demonstrating the person's loyalty, trustworthiness and honesty. The requirements of an impeccable reputation apply without exception to all civil servants, irrespective of the category of civil servants to which they belong. Among the subjects of impeccable reputation are statutory civil servants and public officials, for whom the laws governing their activities directly lay down grounds for the loss of good repute, which will not lead to a person being considered to be of good repute if he/she is a current or a candidate civil servant. The requirements of an impeccable reputation apply both to a person entering the civil service and to the indefinite period during which a person holds the status of civil servant. The grounds for loss of impeccable reputation are numerous and tailored to the specific nature of the categories of civil servants. However, the main grounds for loss of impeccable reputation are: the commission of a criminal offence, exemption from criminal liability, dismissal or removal from employment or office, and participation in proscribed organizations.